

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ

- Obrazovanje učitelja -

Vesna Mirković

UTICAJ STRUKTURE PORODICE NA POSTIGNUĆA UČENJA
U PRVOM CIKLUSU OSNOVNE ŠKOLE

Master rad

Nikšić, 2023.

UNIVERZITET CRNE GORE
FILOZOFSKI FAKULTET – NIKŠIĆ

- Obrazovanje učitelja -

UTICAJ STRUKTURE PORODICE NA POSTIGNUĆA UČENJA
U PRVOM CIKLUSU OSNOVNE ŠKOLE

Master rad

Mentor: Doc. dr Milica Jelić

Kandidat: Vesna Mirković

Broj indeksa: 791/22

Nikšić, 2023.

PODACI I INFORMACIJE O MAGISTRANDU

Ime i prezime: Vesna Mirković

Datum i mjesto rođenja: 09. 02. 1995. Nikšić

INFORMACIJE O MAGISTARSKOM RADU

Naziv postdiplomskog studija: Obrazovanje učitelja

Naslov rada: *Uticaj strukture porodice na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole*

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet – Nikšić

UDK, OCJENA I ODBRANA MAGISTARSKOG RADA

Datum prijave magistarskog rada:

Datum sjednice Vijeća na kojoj je prihvaćena tema: 25. 11. 2023.

Mentor: Doc. dr Milica Jelić

Komisija za ocjenu teme i podobnosti magistranda: Doc. dr Milica Jelić, Filozofski fakultet Nikšić, mentor; prof. dr Saša Milić, Filozofski fakultet Nikšić, član; dr Katarina Todorović, Filozoski fakultet Nikšić, član

Datum sjednice Vijeća na kojoj je usvojen izvještaj o ocjeni magistarskog rada i formirana komisija za odbranu rada: 25. 11. 2023.

Komisija za odbranu rada: Doc. dr Milica Jelić, Filozofski fakultet Nikšić, mentor;

prof. dr Saša Milić, Filozofski fakultet Nikšić član; dr Katarina Todorović, Filozoski fakultet Nikšić, član

Datum odbrane:

Lektor:

Zahvalnica

*Zahvaljujem se svojoj porodici na pružanju podrške u svim etapama izrade master rada,
kao i svojoj mentorki Doc. dr Milici Jelić na davanju stručnih savjeta i sugestija ...*

REZIME

U radu se bavimo uticajem strukture porodice na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole. Rad sadrži dva dijela, odnosno teorijski i istraživački. U teorijskom dijelu rada, govori se o tipovima porodice, kao i njihovim odnosima prema djeci. Navedene su osnovne karakteristike potpune i nepotpune porodice, kao i njihov uticaj na uspjeh učenika u školi.

Istraživanje je realizovano na uzorku od 200 ispitanika, odnosno 140 učenika trećeg razreda osnovne škole (70 učenika iz potpunih i 70 učenika iz nepotpunih porodica) i 60 učitelja. Primijenili smo anketni upitnik za učenike i učitelje.

Rezultati našeg istraživanja pokazuju da potpuna porodica ima pozitivan uticaj na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole. Nepotpuna porodica ima negativan uticaj na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole. Potpuna porodica ima pozitivan uticaj na nivo odgovornosti i stavu učenika prema školskim obavezama. Dobijeni rezultati pokazuju da nepotpuna porodica negativno utiče na nivo odgovornosti i stav učenika prema školskim obavezama. Nalazi istraživanja pokazuju da učitelji smatraju da struktura porodice utiče na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.

Na bazi dobijenih rezultata, konstatovano je da strukturna organizacija porodice utiče na postignuća učenja u školi.

Ključne riječi: struktura porodice, postignuća u školi, prvi ciklus osnovne škole

APSTRAKT

In this paper, we deal with the influence of family structure on the success of students in the first cycle of elementary school. The paper contains two parts, ie theoretical and research. In the theoretical part of the work, we talk about family types, as well as their relationships with children. The basic characteristics of complete and incomplete families are listed, as well as their influence on the success of students at school.

The research was carried out on a sample of 200 respondents, that is, 140 students of the third grade of elementary school (70 students from complete and 70 students from incomplete families) and 60 teachers. We used a survey questionnaire for students and teachers.

The results of our research show that the complete family has a positive influence on the success of students in the first cycle of elementary school. An incomplete family has a negative impact on the success of students in the first cycle of elementary school. A complete family has a positive influence on the level of responsibility and attitude of students towards school duties. The obtained results show that an incomplete family has a negative effect on the level of responsibility and attitude of students towards school duties. The findings of the research show that teachers believe that the structure of the family affects the success of students in the first cycle of elementary school.

Based on the obtained results, it was concluded that the structural organization of the family affects the success of students in school.

Keywords: family structure, success in school, first cycle of elementary school

SADRŽAJ

UVOD	9
1. ODNOSI U PORODICI I VASPITANJE DJECE.....	11
1.1. Tipovi porodice i odnos prema djeci	12
1.1.1. Patrijarhalno-autoritarna porodica i odnos prema djeci	12
1.1.2. Savremeno-demokratski tip porodice i odnos prema djeci	13
1.1.3. Anarhičko-stihijski tip porodice i odnos prema djeci	15
2. POTPUNA I NEPOTPUNA PORODICA.....	16
2.1. Karakteristike potpune porodice	16
2.2. Odnosi na relaciji dijete-roditelji.....	17
2.3. Odnosi između supružnika	18
2.4. Karakteristike nepotpune porodice.....	20
2.5. Nepotpuna porodica usljed razvoda braka	21
3. KARAKTERISTIKE UTICAJA STRUKTURE PORODICE NA POSTIGNUĆA U ŠKOLI U PRVOM CIKLUSU OSNOVNE ŠKOLE	24
3.1. Potpuna porodica i postignuća učenja u školi	25
3.2. Nepotpuna porodica i postignuća učenja u školi.....	27
4. ISTRAŽIVAČKI DIO	29
4.1. Problem i predmet istraživanja.....	29
4.2. Cilj i zadaci istraživanja	29
4.3. Istraživačke hipoteze	30
4.4. Metod istraživanja	30
4.5. Uzorak istraživanja.....	31

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA	32
DISKUSIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA	57
ZAKLJUČAK.....	58
LITERATURA	60
Prilog 1 – Anketni upitnik za učenike.....	64
Prilog 2 – Anketni upitnik za učitelje	66

UVOD

Rijetko postoji jedan „pravi” način vaspitanja djece. Djeca mogu rasti u porodicama sa dva roditelja, samohranim roditeljima, usvojiteljima, babom i djedom, ili očuhom i maćehom. Smatramo da djeca mogu odrastati sa zdravim osjećanjem pripadnosti i značaja u bilo kojoj vrsti porodice. Odluke koje donose odrasli, o tome koje će se vrijednosti podučavati i održavati u svakodnevnom životu, oblikovaće rani život djeteta. Ono što je najvažnije jeste temelj ljubavi, poštovanja i dostojanstva.

Struktura porodice je važan faktor u određivanju akademskog uspjeha djeteta. Djeca iz porodica sa dva roditelja imaju tendenciju da imaju veći akademski uspjeh od dece iz nepotpunih porodica. To je zbog činjenice da oba roditelja pružaju veću stabilnost i podršku, imaju veća primanja, imaju više podržavajuće porodično okruženje, imaju veću društvenu mrežu vršnjaka i odraslih i viši nivo emocionalne sigurnosti. Stoga je važno da roditelji budu svjesni uloge koju struktura porodice može imati u akademskom uspjehu njihovog djeteta.

Porodična struktura igra ključnu ulogu u akademskom učinku učenika. Nivo podrške i uključenosti koju učenik dobija od svoje porodice, njihov socio-ekonomski status i socijalno i emocionalno blagostanje mogu imati značajan uticaj na njihov akademski uspjeh (Delić, Bakić i Bakić, 2007). Stoga je ključno prepoznati značaj porodične strukture i pružiti podršku i resurse porodicama, posebno onima koje se suočavaju sa ekonomskim ili društvenim izazovima, kako bi se osiguralo da svaki učenik ima priliku da ostvari svoj puni akademski potencijal.

Roditelji koji su uključeni u obrazovanje svoje djece i pružaju emocionalnu podršku mogu pomoći svojoj djeci da uspiju u školi. Zbog toga je od suštinskog značaja da roditelji budu aktivno uključeni u obrazovanje svoje djece i da im pruže neophodnu podršku kako bi im pomogli da napreduju u akademskom smislu.

Porodična struktura takođe može uticati na socio-ekonomski status učenika, za koji je utvrđeno da je snažno povezan sa akademskim uspjehom. Djeca iz porodica sa niskim primanjima mogu se suočiti sa nizom izazova koji mogu da ometaju učenikov akademski uspjeh, kao što su neadekvatna ishrana, ograničen pristup obrazovnim resursima i izloženost stresovima životne sredine (Gjurković, 2018). Nasuprot tome, djeca iz porodica sa višim prihodima mogu imati veći

pristup obrazovnim resursima i iskustvima, što im može pružiti jaku osnovu za akademski uspjeh. Pored toga, porodična struktura također može uticati na socijalno i emocionalno blagostanje učenika.

Djeca koja dolaze iz stabilnih i podržavajućih porodica mogu imati veći osjećaj sigurnosti i samopouzdanja, što može dovesti do viših akademskih postignuća. Nasuprot tome, djeca iz nestabilnih ili nefunkcionalnih porodica mogu doživjeti stres, anksioznost i druge probleme mentalnog zdravlja koji mogu negativno uticati na njihov akademski učinak.

1. ODNOSI U PORODICI I VASPITANJE DJECE

Brojna su pitanja koja savremeni kontekst nameće porodici i njenim pripadnicima, uslovljavajući nove refleksije vaspitnih modela i njihove difuzne konfiguracije unutar i između različitih ekoloških polja. Neizostavno, sve smo svjesniji važnosti i nužnosti sistematskog sagledavanja razvoja i sazrijevanja individue, pa u tom smislu, kao jedno od snažnih uporišta, sagledavamo opravdanost i naučnu argumentovanost Brofenbrenove teorije ekološkog razvoja (Brković, 2011). Ovaj kompleksni teorijski koncept, funkcionalno rječito indicira konstantnost razvojnog slijeda ličnosti, kroz kontinuiranu razmjenu uticaja između prirodnih koegzistirajućih ekoloških podsistema u jedinstvenom životnom polju (Brković, 2011). U središtu tog umreženog sistemskog kolopleta nalazi se dijete, a očito je da svi supsistemi oko njega perpetuiraju promjene u najužem razvojnem okruženju, najčešće porodičnom (Miljak, 2008). Stoga, nije teško zaključiti da svako rigidno zatvaranje sistemskih membrane posebnih polja ili pojedinih aktera u njima otežava i usložnjava razvoj individue, koja je prirodno upućena neposredno na pomenute društvene agense.

Budući da je na ranom uzrastu, osim na porodicu, dijete, opet prirodno, upućeno i na druge osobe u svojoj sredini, članove šireg porodičnog sistema, vršnjake i odrasle iz neposrednog okruženja, pretpostavka uspjeha akomodiranja na te brojne, raznorodne uticaje je njihova „zdravoprožimajuća” uzajamnost”.

Pozitivna disciplina (kako filozofija, tako i vještine koje idu s njom) pruža nam djelotvorne načine koji će nam pomoći da s ljubavlju vodimo dijete kroz djetinjstvo. Djeci su potrebni samopouzdanje, mudrost i vještine rješavanja problema koje im možemo pružiti. Ona takođe treba da vjeruju u sopstvenu vrijednost i dostojanstvo, da steknu zdrav osjećaj samopoštovanja i nauče kako da žive, rade i igraju se sa drugima. Rijetki su roditelji koji se povremeno ne osjećaju preopterećeno i zbunjeno, koji ne brinu da to što daju sve od sebe jednostavno neće biti dovoljno dobro.

Kada govorimo o značaju porodice u vaspitanju djece, od ključnog značaja je da roditelji kod djece razvijaju sljedeće: samodisciplinu, vještine donošenja odluka, nalaženje motivacije, kreativnost, liderske vještine, empatiju/brižnost, smisao za humor, sposobnosti razmišljanja,

vještine zaključivanja, iskrenost, prilagodljivost, oslanjanje na sebe, vještine rješavanja problema, samopouzdanje, društvene vještine, odgovornost, poštovanje sebe i drugih, toleranciju, odlučnost, volju da se doprinese društvu/široj zajednici, sposobnost da se uči cijeli život, komunikacijske vještine i slično.

Treba zapamtiti da ljubav ponekad nije dovoljna da bismo vaspitali zdravo i srećno dijete. Znanje i vještine su podrška za ljubav koju osjećamo. Niko se ne rađa sa znanjem o vaspitanju djece. Roditelji uče od sopstvenih roditelja i iz iskustva; većina ljudi čini najbolje što može i svi pravimo greške (Duckworth, Seligman, 2006). U društvu se nikada nije dovodila u pitanje potreba za obukom u profesionalnom smislu, ali negdje usput se prihvatila ideja da vaspitanje djece dolazi „prirodno” i da ukoliko zatražimo pomoć, to znači da priznajemo da smo nemoćni.

Istina je da pojedini roditelji pohađaju časove roditeljstva, čitaju knjige i postavljaju mnogo pitanja. Postoje grupe za podršku usvojiteljima, babama, djedama koji vaspitavaju djecu, kao i svim drugim oblicima porodice koje možemo zamisliti.

1.1. Tipovi porodice i odnos prema djeci

U stručnoj literaturi, nalazimo tri tipa porodice. To su: patrijahalno-autoritarna, savremeno-demokratska, odnosno autoritativna i anarhičko-stihijska porodica (Nagulić, 1998). U nastavku rada, govorićemo o navednim tipovima porodicima i njihovom odnosu prema vaspitanju djece.

1.1.1. Patrijarhalno-autoritarna porodica i odnos prema djeci

Patrijarhat je sistem odnosa, vjerovanja i vrijednosti ugrađenih u političke, društvene i ekonomske sisteme koji strukturiraju rodnu nejednakost između muškaraca i žena. Atributi koji se vide kao „ženstveni“ ili koji se odnose na žene su potcijenjeni, dok su atributi koji se smatraju „muškim“ ili koji se odnose na muškarce privilegovani (Nagulić, 1998). Patrijarhalni odnosi strukturiraju i privatnu i javnu sferu, osiguravajući da muškarci dominiraju i jednim i drugim. Feministička nauka prati istoriju i geografiju patrijarhalnih odnosa, kako bi pokazala da se

patrijarhat manifestuje na dinamičan i fleksibilan način kako bi održao patrijarhalne odnose (Tomić, 2008). Kao analitičko sredstvo, patrijarhat je kritikovan kao previše univerzalan i sveobuhvatan u svojoj konceptualizaciji neravnopravnih odnosa između muškaraca i žena.

Patrijarhat, tradicionalno definisan, odnosi se na sistem društvenih odnosa u kojem postoji rodna nejednakost između društveno definisanih muškaraca i žena. Ovaj sistem nepravednih društvenih odnosa ugrađen je u političke, društvene, kulturne i ekonomske institucije društva, kao i kroz, privatne domaće odnose. U ovim sistemima rodne nejednakosti, žene se na različite načine nalaze u nepovoljnom položaju u društvenim odnosima i organizaciji.

Patrijahalna porodica je dosta masovna kod nas i dominantna je u selu i u manjim mjestima, a nešto ređe u većim mjestima. Roditelji nerijetko žele da gospodare svojom djecom, traže njihovu poslušnost i pokornost i bezuslovno priznavanje „nepogrešivosti“ roditelja.

Iako rjeđe, još uvijek se mogu naći primjeri roditelja koji iskorišćavaju dječju radnu snagu do te mjere da se to može negativno odraziti na tjelesni i psihički razvoj, na uspjeh u školi i na formiranje negativnog stava prema radu (posebno fizičkom). Ovakvi odnosi u porodici i posebno načini vaspitanja odražavaju se ponekad negativno na razvoj, životnu orijentaciju i društvenu djelatnost mladog čovjeka (Tomić, 2008). Ovdje smo istakli samo neke negativne pojave u patrijahalnoj porodici. Postoje i drugi negativni uticaji, kao što postoje i brojni pozitivni uticaji koji su značajni za razvoj ličnosti mladih ljudi. Neki od njih su razvijanje pozitivnih stavova prema radu i razvijanje odgovornosti i upornosti.

1.1.2. Savremeno-demokratski tip porodice i odnos prema djeci

U savremeno-demokratskom tipu porodice roditelji reaguju na potrebe djece, ophode se djeci sa ljubavlju i poštovanjem. Između roditelja i djece postoji čvrsta emocionalna veza i privrženost. Izvjesno je da je specifični tip emocionalne veze između odojčeta i roditelja koja nastaje tokom prve godine djetetovog života, pri čemu je presudan kvalitet brige o djetetu (Gjurković, 2018). Prema teoriji privrženosti, koju je stvorio John Bowlby (1969) dijete koristi roditelja kao sigurnu

bazu, početnu tačku od koje istražuju svijet, pri čemu, s vremena na vrijeme, dijete provjerava dostupnost roditelja.

Pozitivna roditeljeva/starateljeva osjećanja stimulišu kognitivni, socijalni i emocionalni razvoj djeteta. Istraživanja (Gotman i Dekler, 2023) pokazuju da su djeca emotivno toplih roditelja/staratelja:

- često vezana za roditelje i druge koje ih vaspitavanju, što doprinosi radoznalosti ispitivanja sredine, razvoju sposobnosti rješavanja problema i uspostavljanju dobrih interpersonalnih odnosa;
- teže da budu dobri učenici i da poboljšaju svoje intelektualne sposobnosti;
- altruistična su posebno kada su roditelji takvi;
- uglavnom su poslušni i slažu se sa drugim osobama;
- imaju visoko samopouzdanje i samopoštovanje i smisao za preuzimanje uloge;
- zadovoljni su polnim identitetom i
- radije će usvojiti norme, nego da budu kažnjeni što su se žalili na moralna pravila (Gotman i Dekler, 2023)

U demokratskim porodicama roditelji imaju razumijevanje za dijete, za njegove emocije i ponašanje. Roditelji ulažu značajne napore da se djeca razvijaju efikasno u svim domenima. Kod djece se u ovim porodicama razvija sloboda, inicijativa, spremnost na rješavanje problema i slično. Roditelji imaju bliskost sa svojim djetetom, s njim razgovaraju, savjetuju ga, vodeći pri tome računa o djetetovim interesovanjima, emocijama i potrebama.

Roditelji koji primjenjuju demokratski vaspitni stil, uspostavljaju pozitivnu disciplinu. Osnovni princip pozitivne discipline jeste stav da disciplina predstavlja podučavanje, a ne kažnjavanje (Kapor-Stanulović, 1985). U predškolskom uzrastu djeca fizički rastu i mijenjaju se, a to se događa i sa njihovim, manje vidljivim društvenim i emotivnim životom. Istraživanja nam govore da su fizički i emocionalni razvoj ispreplitani (Kembel, 2003). Mozak kodira i organizuje čulno iskustvo, bogatstvo informacija koje dijete neprestano prikuplja pomoću čula vida, sluha i dodira.

Baš kao što je tijelu potrebna hrana i mnogo fizičkih vježbi da bi ojačalo i raslo, i mozgu su potrebna iskustva kako bi oblikovao emocionalne vještine. Iskustvo prijatnosti, bliskosti i nježnog dodira pretvara se u sposobnost povezivanja sa drugima.

1.1.3. Anarhičko-stihijski tip porodice i odnos prema djeci

Za anarhičko-stihijski tip porodice karakteristična je činjenica da je dijete uglavnom prepušteno samo sebi. Roditelji su nedosljedni u procesu vaspitanja djece, pa djeca često ne znaju šta se od njih očekuje. Takođe, roditelji su često popustljivi, svakom djetetom zahtjevu se odmah udovoljava. Dijete što poželi odmah to i dobije. Sve navedeno ima za posljedicu da se kod djeteta ne razviju one osobine ličnosti koje će mu pomoći da se kasnije snađe u svakodnevnim, izazovnim životnim situacijama (Stanulović, 1996). Kao što nije pedagoški opravdano djetetu sve zabraniti, tako nije efikasno ni udovoljiti svim njegovim željama. Dijete koje sve dobija, ne razvija maštu, sigurnost i inicijativu.

U ovim porodicama djeci nijesu jasno postavljene granice. Dijete shodno tome, ne može da razvija odgovornost prema svojim obavezama kako u porodici, tako i školi (Stanojlović, 1996). Popustljivi roditelji imaju tendenciju da budu veoma ljubazni, ali daju malo smjernica i pravila. Ovi roditelji ne očekuju zrelo ponašanje od svoje djece i često više liče na prijatelja nego na roditeljsku figure (Lacković, 2010). Njihov moto je često jednostavno „djeca će biti djeca“. Iako su obično topli i ljubazni, malo ili nimalo pokušavaju da kontrolišu ili disciplinuju svoju djecu.

Roditelji koji pokazuju ovaj stil postavljaju relativno malo zahtjeva prema svojoj djeci. Pošto ovi roditelji imaju niska očekivanja za samokontrolu i zrelost, disciplina je rijetkost. Prema Baumrindu, permisivni roditelji više su osjetljivi nego što zahtijevaju. Oni su netradicionalni i popustljivi, ne zahtijevaju zrelo ponašanje, dozvoljavaju značajnu samoregulaciju i izbjegavaju konfrontaciju.

2. POTPUNA I NEPOTPUNA PORODICA

Porodica kao integrisana i funkcionalna jedinica društva u dužem vremenskom periodu plijenila je pažnju i maštu istraživača. Dok je sama porodica predmet proučavanja, podjednako važna za istraživanje je i njena uloga kao faktora koji utiče i na razvoj, ponašanje i dobrobit pojedinca (Mihić, Zotović i Petrović, 2006). Porodica je osnovna jedinica učenja u mnogim društvenim naukama, kao što su sociologija, psihologija, ekonomija, antropologija, socijalna psihijatrija i socijalni rad. To je takođe jedinica za proučavanje medicinskih nauka, posebno u razumijevanju epidemiologije i prirodne istorije bolesti (Maljceva, 2019). Popisne definicije porodice varirale su od zemlje do zemlje, kao i od popisa do popisa unutar zemlje. Riječ domaćinstvo se često koristila kao zamjena za porodicu (Sooryamoorthy, 2012).

Korišćenje definicije kao „svi ljudi koji žive u jednom domaćinstvu“ može biti pogrešno, jer s jedne strane može uključivati ljude koji nemaju srodstvo, a sa druge strane može isključiti one članove srodnika koji su privremeno odsutni (Sooryamoorthy, 2012). Ova vrsta definicije ne uspijeva da identifikuje jedinice koje funkcionišu kao porodice u ekonomskom, socijalnom ili emocionalnom smislu, ali obično ne žive u istom domaćinstvu. Iako se literatura često fokusira na porodične životne aranžmane, članstvo u porodici uključuje obaveze između i među generacijama, bez obzira gdje članovi porodice žive.

2.1. Karakteristike potpune porodice

Pod potpunom porodicom se podrazumijeva kada dijete živi sa oba roditelja. Nepotpuna porodica je kada je dijete samo sa jednim roditeljem (Ilić, 2010). U očuhskoj porodici dijete živi sa jednim roditeljem i sa zamjenom za drugog roditelja, na primjer, sa majkom i očuhom, ili sa ocem i maćehom. Da bi se dijete pravilno mentalno razvijalo potrebno je da živi sa oba roditelja. Ni otac ni majka ne posjeduju sve podjednako razvijene ljudske kvalitete. Rodovi se po prirodi razlikuju po intenzitetu individualnih karakteristika, pa ni jedan pol sam po sebi ne može biti potpuni uzor odraslima. Ako dijete od malih nogu ostane samo sa jednim roditeljem, a ne dobije

zamjenu za drugog, postoji opasnost da se njegova identifikacija izvrši jednostrano, a uz to i ostane nepotpuna. Kada dijete sa sobom nema roditelja istog pola, nedostaje mu obrazac sopstvenog ponašanja u odraslom dobu; kada ne živimo sa roditeljem suprotnog pola, nema dovoljno mogućnosti da se uvežbava prirodni kontakt sa odraslim osobama suprotnog pola.

Prisustvo oba roditelja je stoga neophodno za potpunu identifikaciju sa odraslim uzorima i za upoznavanje svih ljudskih osobina. To ne znači da to moraju biti fizički roditelji djeteta. Ono što dijete vezuje za roditelje i podstiče ga da ih poštuje i voli nije krvno srodstvo sa njima, već roditeljsko ponašanje tih ljudi. Dijete još ne zna da su mu majka i otac u fizičkom smislu roditelji, niti razumije suštinu roditeljstva, a ipak ih cijeni i odano im je ako se prema njemu ophode na prirodan, emocionalno topao način (Kamenov, 2002). Dijete ne voli svoje roditelje zato što su mu roditelji, već zato što se prema njemu odnose sa ljubavlju, roditeljski. A za to su sposobne i druge osobe koje nijesu ni po čemu u srodstvu sa djetetom, pod uslovom da imaju emotivno zrele ličnosti.

2.2. Odnosi na relaciji dijete-roditelji

Odnos roditelj-dijete je onaj koji njeguje fizički, emocionalni i socijalni razvoj djeteta. To je jedinstvena veza u kojoj svako dijete i roditelj žele da uživaju i da je njeguju. Ovaj odnos postavlja osnovu za ličnost djeteta, životne izbore i opšte ponašanje. To takođe može uticati na snagu njihovog socijalnog, fizičkog, mentalnog i emocionalnog zdravlja. Neke od prednosti uključuju:

- Djeca koja rastu uz sigurnu i zdravu privrženost roditeljima imaju veće šanse da razviju srećne i zadovoljne odnose sa drugima u svom životu.
- Dijete koje ima siguran odnos sa roditeljem uči da reguliše emocije pod stresom i u teškim situacijama.
- Promoviše mentalni, jezički i emocionalni razvoj djeteta.
- Pomaže djetetu da pokaže optimistično i samouvjereno društveno ponašanje.
- Zdravo učešće roditelja i intervencija u svakodnevnom životu djeteta postavljaju osnovu za bolje društvene i akademske vještine (Nelsen, Irvin i Dafi, 2021).

Sigurna vezanost vodi zdravom društvenom, emocionalnom, kognitivnom i motivacionom razvoju. Djeca takođe stiču snažne vještine rješavanja problema kada imaju pozitivan odnos sa roditeljima.

Djeca i roditelji mogu graditi emocionalne odnose na različite načine. Posebno su zanimljive raznovrsne igrovne aktivnosti u kojima djeca i roditelji učestvuju. Djeca istražuju svijet oko sebe svim svojim čulima. Imaju nevjerovatan dar mašte i kreativnosti.

Kada roditelji primijete da se nešto događa sa djetetom, često ga pitaju šta mu se događa. Ponekad dobiju smislen odgovor, ali se češće djeca ne mogu verbalno izraziti dovoljno jasno kao odrasli. Kao što znamo, djeca ranog uzrasta nemaju tako dobro razvijen govor, te njihov spoznajni razvoj još nije završen, zbog čega je igra dobar izvor informacija, koji roditelju omogućava da sazna šta se da djetetom događa. Tokom igre djeca će prerađivati emocionalno proživljena iskustva, kako situacije ispunjene zadovoljstvom, tako i one stresne (Nelsen, Irvin i Dafi, 2021). Dijete spontano i nesvjesno projicira ono što je vidjelo, čulo, doživjelo, šta znači da ćemo, budemo li pažljivo posmatrali igru, uključili se u igru po djetetovom pozivu i njegovim uputima, bez mnogo pitanja, vrlo vjerovatno steći dojam o tome šta se događa sa djetetom. To ne znači da ćemo tokom igre saznati sve detalje onoga što se djetetu dogodilo, odnosno nećemo saznati kao što bismo saznali u razgovoru s odraslom osobom, već ćemo prije svega dobiti informaciju kako se dijete osjeća, to je jeste ključno ukoliko pomoći djetetu u nekoj situaciji (Milošević, 1998). Ono što je izvjesno kod vještina empatičkog reflektovanja i ohrabrivanja jeste to što one mogu koristiti i u svakodnevnici, pa se tako mogu primijeniti u odnosima sa starijom djecom, mladima i odraslima.

2.3. Odnosi između supružnika

Međusobno posredne roditelje povezuju samo posredne obaveze, roditeljska funkcija i dijete. Sve što rade, rade zato što se to od njih očekuje, što je to njihova dužnost, a ne zato što bi to htjeli ili željeli. Ako ne bi imali zajedničko dijete, ne bi imali razlog za kontakt i komunikaciju. Pošto ih vezuje samo dijete, njihovi međusobni razgovori se odnose samo na dijete, ali ne i na roditeljstvo. Zanima ih samo dijete, u njemu samo uživaju, ali nisu u stanju zajedno i neposredno u činjenici svog zajedničkog roditeljstva (Ilić, 2010). Oni vole svoje dijete, ali ne i sebe kao roditelje. Ulažu

u njega i očekuju da im ono uloženo vrati jer izvan toga ne nalaze zadovoljstva i nagradu za svoj roditeljski trud.

Roditelji koji su nezadovoljni svojim međusobnim odnosom su frustrirani roditelji, kako u međusobnim odnosima, tako i u odnosima sa djecom. To su roditelji koji nijesu uspjeli da ostvare svoja očekivanja, koji nijesu zadovoljni roditeljstvom. Oni se međusobno ne dogovaraju, njihove funkcije i stavovi su neusklađeni i često konfliktni. Ukoliko su nespremni za roditeljstvo ušli u brak često ostaju nezainteresovani za aktivno učešće u ulozi roditelja i podizanju djeteta. Svoje loše roditeljstvo zloupotrebljavaju da bi iskazali nezadovoljstvo sobom tako što frustriranost prebacuju na dijete (Tomić, 2008). Ovakvo roditeljstvo je puno prebacivanja, optuživanja, osvećivanja, i podmetanja između oca i majke. Roditelji koji imaju ovakve međusobne odnose, ne mogu, niti žele, biti partneri i djelovati saradnički i organizovano u vaspitavanju djeteta. Umjesto da sarađuju, oni se bore za dijete (Muminović, 1997). Ukoliko su roditelji međusobno nepovjerljivi, ne njeguju otvoren dijalog međusobno se postepeno udaljavaju jedno od drugog, to dovodi do nesklada između njih i njihovih postupaka u vaspitavanju djeteta. Njihov odnos se zasniva na optužbama i prebacivanjima. Sve više izbjegavaju otvoren kontakt i iskren dijalog. Djetetom se služe kao sredstvom za rješavanje njihovih problema. Ovakvi odnosi među roditeljima štetno djeluju i na njihovo roditeljstvo i na njihovo dijete.

Roditelji svoje probleme u odnosu i međusobnoj komunikaciji po nekad pokušavaju riješiti uplitanjem trećeg lica, najčešće djeteta. Oni ga uvlače u svoje konflikte. Ovdje je dijete u vrlo nepovoljnom položaju. Takođe roditelj pribjegava rješavanju problema njega i djeteta uplitanjem drugog roditelja kao trećeg. Dijete je u ovakvim situacijama nesposobno da se brani, da se isključi iz ovakvih situacija jer su mu roditelji potrebni (Novović i Mićanović, 2019). Ono im ne može parirati niti ih može napustiti. Nesklad između roditelja dovodi do javljanja konflikta i u samom djetetu.

Dijete, po pravilu, voli oba roditelja i identifikuje se djelimično i sa jednim i sa drugim. Konflikt između roditelja izaziva i konflikt u samom djetetu. Kada postoji razdor između roditelja dijete smatra da ugrožena i njegova sigurnost. Dijete tada može da postane asocijalno i agresivno.

Međusobni odnosi roditelja kao partnera treba da se zasnivaju na otvorenosti za komunikaciju, dogovaranje, sporazumijevanje i planiranje. U svom odnosu prema djetetu treba

međusobno da izmjenjuju informacije, da se dopunjuju, dogovaraju i zajednički djeluju. Oni treba da nastupaju sa pozicije oca i majke kroz zajedničko roditeljstvo.

Da bi mogli zajednički djelovati, roditelji se moraju i zajednički organizovati. To je preduslov pozitivnog uticaja na dijete i njegov razvoj. Takođe, oni utiču jedni na drugo u pravcu usaglašavanja stavova da bi mogli zajedno uticati na dijete. Roditelji se moraju prilagođavati odnosno, moraju biti spremni na zajedničko mijenjanje u toku vaspitanja djeteta. Ne samo što se moraju dopunjavati i usavršavati kao partneri, već se moraju prilagođavati razvojnim fazama djeteta.

2.4. Karakteristike nepotpune porodice

Iskustvo svakodnevnog rada sa djecom i njihovim problemima pokazuje da su djeca iz nepotpunih porodica nezainteresovana za učenje. Iz takozvanih deficitarnih porodica, kada dijete živi sa samohranom majkom, češće se regrutuju djeca sa različitim poremećajima u ponašanju i neurotičnim poremećajima nego iz kompletnih porodica. Statistike o delinkventnom ponašanju mladih pokazuju da među njima ima više pojedinaca koji su se razvili u nepotpunoj porodici nego u prosječnoj populaciji (Chohan & Khan, 2010). Ovo dokazuje pretpostavku da porodični deficiti oštećuju ličnost djeteta. Ipak, bilo bi pogrešno iz ovih činjenica ishitreno zaključiti da je odsustvo jednog roditelja samo po sebi štetan faktor u psihičkom razvoju djeteta. Postoje nepotpune porodice iz kojih nastaju zdravi mladi ljudi i kompletne porodice sa teško emocionalno oštećenom djecom (Collins, Jordan & Coleman, 2010). Očigledno je, dakle, da pored porodičnog deficita, dječju psihi formišu i drugi faktori koji negativno djeluju i kada je porodica cijela: ako ih nema, nedostatak samo jednog roditelja ne može ozbiljno da poremeti mentalni razvoj djeteta.

Nepotpunu porodicu obično čine samohrana majka i njena djeca. Obično je to razvedena žena, udovica ili neudata majka. Razvod je vjerovatno ostavio ženu razočaranu i nezadovoljnu ako nije uspjela da se ponovo uda, ili nije smjela da to učini. Takvo psihičko stanje je čini nervoznom, razdražljivom i nestrpljivom, a to se neminovno odražava i na njen odnos prema djeci. Tada je majčina mrzovoljnost, autoritarnost ili pretjerana sentimentalnost ono što mladima šteti mnogo

više od odsustva oca. Majka mora sama da brine o izdržavanju i vaspitanju svoje djece, a to pojačava njeno nezadovoljstvo i netrpeljivost prema svemu i svakome, pa i prema sopstvenoj djeci.

Žena takođe snosi odgovornost za neuspjeh svog braka. Razvodu često doprinosi njena neurotičnost koja joj ne dozvoljava da bude punopravni supružnik. Ako je osoba neurotična u jednoj oblasti života, onda je i u drugim oblastima (Delić, Bakić i Bakić, 2017). Nemoguće je da žena samo u braku pokaže svoje nezdrave osobine, a da ih ne ispolji u vaspitanju svoje djece. One iste komponente ličnosti koje su je spriječile da bude „uspješna” žena, čak joj ne dozvoljavaju da bude dobra majka.

Prije razvoda roditelja, djeca su obično dugo svedoci nesuglasica, svađa i grubih sukoba. Negativan emocionalni odnos muža i žene ozbiljno šteti afektivnom životu njihove djece, pa se javljaju različiti poremećaji u ponašanju djece. Tada njihov mentalni razvoj ide u pogrešnom pravcu mnogo ranije od razvoda roditelja. Dakle, nije uvijek nepotpunost porodice ono što šteti dječjoj psihi, već su faktori u životu porodice koji su doveli do njenog raspada mnogo češći uzrok.

2.5. Nepotpuna porodica usljed razvoda braka

Nepotpuna porodica može negativno uticati na sve domene razvoja djeteta. Efekti nepotpune porodice na razvoj djeteta zavise od brojnih faktora, uključujući uzrast djeteta u vrijeme razdvajanja roditelja, kao i od ličnosti i porodičnih odnosa (Mihic, Petrović, 2009). Iako odojčad i mala djeca mogu imati malo negativnih razvojnih efekata, starija djeca i tinejdžeri mogu imati određene probleme u svom socijalnom, emocionalnom i obrazovnom funkcionisanju.

Nakon razvoda, djeca od predškolskog uzrasta do kasne adolescencije mogu iskusiti deficite u emocionalnom razvoju. Djeca svih uzrasta mogu djelovati plačljivo ili depresivno, što je stanje koje može trajati nekoliko godina nakon što su se roditelji deteta razdvojili. Pored toga, neka starija djeca mogu pokazati vrlo malo emocionalne reakcije na razvod svojih roditelja (McLanahan, Tach & Schneider, 2013). Neka djeca koja pokazuju malo emocionalne reakcije zapravo potiskuju svoja negativna osjećanja. Ovo emocionalno potiskivanje otežava roditeljima, nastavnicima i terapeutima da pomognu djetetu da obradi svoja osjećanja na način koji odgovara razvoju.

Usporen akademski razvoj je još jedan uobičajeni način na koji razdvajanje roditelja utiče na djecu. Sam emocionalni stres razvoda može biti dovoljan da uspori akademski napredak djeteta, ali promjene u načinu života i nestabilnost nepotpune porodice mogu doprinijeti lošim obrazovnim rezultatima (Marshall & Swan, 2010). Ovaj loš akademski napredak može proisteci iz brojnih faktora, uključujući nestabilnost u kućnom okruženju, neadekvatna finansijska sredstva i nedosljedne rutine.

Razvod utiče na društvene odnose djece na nekoliko načina. Djeca mogu iskusiti anksioznost, što im može otežati traženje pozitivnih društvenih interakcija i angažovanje u aktivnostima korisnim za razvoj, kao što je sport (Marshall & Swan, 2010). Tinejdžeri iz nepotpunih porodica mogu razviti ciničan stav prema odnosima i gajiti osjećaj nepovjerenja, kako prema roditeljima tako i prema potencijalnim romantičnim partnerima.

Po svojoj prirodi, razvod mijenja ne samo strukturu porodice već i njenu dinamiku. Na osnovu novih životnih aranžmana, djeca će možda morati da obavljaju više poslova i da preuzmu dodatne uloge u osnovnom funkcionisanju novog domaćinstva (Gjurković, 2018). Pored toga, u nekim nepotpunim porodicama starija djeca mogu preuzeti ulogu roditeljskog tipa u interakciji sa mlađom braćom i sestrama zbog radnog rasporeda njihovih roditelja ili nemogućnosti da budu prisutna na način na koji su roditelji bili prije razvoda.

Mnogi naučnici su došli do otkrića o problematičnom ponašanju djece iz nepotpunih porodica. Ako spojimo sva istraživanja, jasno je da bračni sukobi i razvod mogu da navedu na put koji kasnije dovodi do ozbiljnih problema. Problemi mogu početi u ranom djetinjstvu sa lošim međuljudskim vještinama i agresivnim ponašanjem, zbog čega će dijete naići na odbijanje vršnjaka (Gjurković, 2018). Roditelji, rastreseni vlastitim problemima, imaju mnogo manje vremena i pažnje za svoju djecu, pa djeca bez nadzora završe u devijantnoj grupi vršnjaka. Do rane adolescencije mnoga djeca iz nepotpunih porodica upadnu u tinejdžerske nedaće, uključujući loše ocjene, prerane seksualne aktivnosti, zloupotrebu droga i delikventno ponašanje. Postoje i neki dokazi, iako nijesu tako čvrsti, koji govore da djeca iz nepotpunih porodica sa čestim sukobima proživljavaju više depresije, tjeskobe i zatvaranja u sebe.

Društveni naučnici predlažu različite teorije zašto djeca iz nepotpunih porodica imaju više problema u ponašanju i više poteškoća u odnosima sa vršnjacima. Neki smatraju da roditelji upleteni u sporove sa svojim supružnicima ili bivšim supružnicima imaju manje vremena i energije

za svoju djecu. Zbog razvoda i sukoba koji dovodi do razvoda roditelji su previse iscrpljeni ili čak depresivni, da bi bili efikasni roditelji.

Pojedini autori opisuju period razdvajanja i razvoda, kao i prve dvije godine nakon razlaza, kao vrijeme ozbiljnog narušavanja odnosa između roditelja i djece (Ilić, 2010). Razvedene majke sa starateljstvom nad djecom često postaju nekomunikativne, ne pružaju podršku i nedosljedno vaspitavaju svoju djecu. Poteškoće sa kontrolom i praćenjem dječjeg ponašanja najdugovječniji je roditeljski problem s kojim se susreću razvedene majke.

Činjenica da je većina odrasle djece nakon razvoda otuđena od barem jednog roditelja, a značajna većina od oba roditelja, predstavlja, vjerujemo legitiman razlog za društvenu zabrinutost. To znači da su mnogi od tih mladih ljudi posebno osjetljivi na uticaje izvan porodice, kao što su momci ili djevojke, drugi vršnjaci, odrasli autoriteti i mediji. Iako nijesu nužno negativni, malo je vjerovatno da će ovi uticaji biti prikladna zamjena za stabilan i pozitivan odnos sa roditeljem.

3. KARAKTERISTIKE UTICAJA STRUKTURE PORODICE NA POSTINUĆA U ŠKOLI U PRVOM CIKLUSU OSNOVNE ŠKOLE

Na ponašanje i učenje djece u velikoj mjeri utiče struktura porodice (Collins et al., 2010). Pored strukture porodice na školski uspjeh učenika utiče podrška od strane učitelja, temperament učenika, motivacija učenika za učenje i slično (Fantuzzo, Tighe & Childs, 2000; Ginther & Pollak, 2000; Lyu, Li & Xie, 2019). Potpuno je izvjesno da na kvalitet usvajanja nastavnih sadržaja utiču porodica i škola. Rezultati pojedinih istraživanja (Lara & Saracosti, 2019) pokazuju da stepen participacije roditelja u školske aktivnosti u velikoj mjeri utiče na kvalitet usvajanja nastavnih sadržaja od strane učenika. Da uključenost porodice u školske aktivnosti doprinosi većem kvalitetu učenja od strane učenika pokazuju istraživanja (Umar, 2020; Porumbu, Necsoi & Beldianu, 2013).

U literaturi nalazimo istraživanja koja pokazuju da učenici iz potpunih porodica imaju bolje školsko postignuće, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica (Ramberg et.al, 2021; Delić, Bakić i Bakić, 2017). Po nalazima pojedinih istraživanja (Rodrigues, Figueiredo & Valadão Dias, 2012) pokazuju da nastavnici smatraju da učenici koji potiču iz nepotpunih porodicama ispoljavaju manje interesovanja i motivacije za učenje, u odnosu na učenike iz potpunih porodica.

Struktura porodice igra ključnu ulogu u akademskom uspjehu djece. Porodica pruža djetetu osjećaj sigurnosti, emocionalne podrške i ohrabrenja koji im pomažu da napreduju u učenju. Djeca iz stabilnih porodičnih struktura imaju tendenciju boljeg uspjeha u školi od djece iz nepotpunih porodica ili onih kojima nedostaje podrška roditelja. Struktura porodice obuhvata odnos između roditelja i djece. Može biti nuklearna ili proširena, gdje se nuklearne porodice sastoje od majke, oca i njihove djece, dok proširene porodice uključuju babe, djede, ujake, tetke i rođake (Ilić, 2010). Obje porodične strukture imaju svoje prednosti i nedostatke u akademskom učinku. Djeca iz nuklearnih porodica imaju tendenciju da imaju veći akademski uspjeh od dece iz proširenih porodica. U nuklearnim porodicama postoji visok nivo uključenosti roditelja u obrazovanje svoje djece. Ovo učešće uključuje pomoć oko domaćih zadataka, prisustvovanje roditeljskim konferencijama i pružanje finansijske podrške za obrazovanje njihove djece.

Osnovni cilj svakog obrazovanja je stvaranje pozitivne promjene u ponašanju učenika (Kamenov, 2002; Novović i Mićanović, 2019). Zainteresovane strane u obrazovanju uključuju vladu i njene agencije, porodicu i zajednice. Porodica je osnovna jedinica u društvu, tradicionalno se sastoji od dva roditelja koji odgajaju svoju djecu ili grupe pojedinaca koji žive pod jednim krovom. Porodica može biti nuklearna, proširena porodica, mješovita porodica, porodica sa jednim roditeljem, hraniteljska porodica, a doprinos obrazovanju djeteta najviše zavisi od vrste porodične strukture kojoj dijete pripada.

Obrazovanje je najvažnija društvena institucija u svakom modernom društvu. Ono ima ključ za tehnološki razvoj društva i ekonomski rast (Goldin i Katz, 2008), a za pojedince je obrazovanje glavna društvena odrednica skoro svih aspekata života. Otuda, nejednaka distribucija obrazovanja među različitim članovima u društvu ostaje jedan od najznačajnijih izvora društvene nejednakosti—zapravo, to je glavni mehanizam kroz koji roditelji međugeneracijsko prenose svoje društvene prednosti ili nedostatke na djecu.

Porodica je primarna društvena jedinica i temelj svakog društva. U okviru porodice pojedinac prvo uči osnovne veštine neophodne za funkcionisanje u društvu. Struktura porodice, dakle, igra značajnu ulogu u oblikovanju akademskog uspjeha djeteta. U prošlosti, tradicionalna porodična struktura sastojala se od oca, majke i njihove djece koji su živeli zajedno pod jednim krovom. Međutim, u posljednje vrijeme došlo je do porasta netradicionalnih porodičnih struktura, uključujući domaćinstva sa jednim roditeljem, mešane porodice i istopolne porodice.

3.1. Potpuna porodica i postignuća učenja u školi

Sve veći broj studija je potvrdio da porodično porijeklo, posebno u ranom djetinjstvu, ima snažan uticaj na obrazovne rezultate djece, pri čemu su djeca iz porodica iz potpunih porodica imaju bolje školsko postignuće, u odnosu na djecu iz nepotpunih porodica (Biblarz & Gottainer, 2000). Obrazovna nejednakost u ranom djetinjstvu predviđa nejednakosti u drugim domenima u kasnijem životu.

Uvidom u stručnu i naučnu literaturu, dolazimo do saznanja da su pojedine međunarodne studije otkrile razlike u postignućima djece koja žive u potpunim i nepotpunim porodicama (Pong

et al., 2003). Utvrđeno je da ekonomski resursi (zanimanje roditelja, obrazovanje roditelja, broj knjiga u kući) u velikoj mjeri utiče na obrazovno postignuće učenika.

Potpuna porodica je korisna za dobrobit djeteta jer obezbjeđuje da dijete adekvatnu podršku, snagu i stabilnost od porodice. Dok svi želimo da savršenu porodicu, svjesni smo da svako dijete dolazi iz različite porodične strukture (Umar, 2020). Učenici iz potpunih porodica imali su bolje akademsko postignuće, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. Druge karakteristike porodice kao što su socioekonomski status, veličina porodice, roditeljsko obrazovanje, uključivanje roditelja i tako dalje, imaju značajan uticaj na akademski uspjeh učenika.

Porodična struktura je važan faktor u određivanju akademskog uspeha djeteta. Istraživanja su pokazala da djeca iz stabilnih, potpunih porodica imaju veći akademski uspjeh od djece iz nepotpunih porodica (Lara & Saracostti, 2019). Djeca iz porodica sa dva roditelja obično imaju veće akademsko postignuće od djece iz porodica sa jednim roditeljem. To je zbog činjenice da oba roditelja (potpuna porodica) pružaju veću stabilnost i podršku svojoj deci. Pored toga, veća je vjerovatnoća da će porodice sa dva roditelja imati veće prihode, što može da obezbijedi više resursa za obrazovanje njihove djece (Lara & Saracostti, 2019). Djeca iz potpunih porodica imaju veću vjerovatnoću da imaju podsticajno porodično okruženje koje podstiče akademski uspjeh. S druge strane, djeca iz nepotpunih porodica nemaju isti nivo podrške i ohrabrenja. Ovo može dovesti do nižih akademskih performansi.

Veća je vjerovatnoća da djeca iz potpunih porodica imaju veću društvenu mrežu vršnjaka i odraslih koji mogu da pruže podršku i smjernice. Ovo može dovesti do većeg akademskog učinka. S druge strane, djeca iz nepotpunih porodica nemaju isti nivo socijalne podrške, što može dovesti do nižeg akademskog uspjeha (Hall & Quinn, 2014). Dakle, porodična struktura takođe može uticati na akademski učinak djeteta utičući na njihovo emocionalno blagostanje. Djeca iz potpunih porodica imaju veću mogućnost da imaju sigurno i stabilno porodično okruženje, što može dovesti do višeg nivoa samopoštovanja i samopouzdanja. S druge strane, djeca iz nepotpunih porodica nemaju isti nivo emocionalne sigurnosti, što može dovesti do nižeg akademskog uspjeha.

Jedan od faktora koji može značajno uticati na akademski uspeh učenika je struktura njihove porodice. Porodična struktura se odnosi na sastav porodice, uključujući broj roditelja, bračni status roditelja i broj braće i sestara. Istraživanja su dosljedno pokazala da struktura porodice ima dubok uticaj na akademski uspjeh učenika.

3.2. Nepotpuna porodica i postinuća učenja u školi

Nepotpuna porodica se definiše kao porodica koja je podijeljena ili razdvojena iz raznih razloga. Ona porodica može dovesti do toga da dijete dovode u pitanje sopstvenu vrijednost, što dovodi do nepotrebne tuge, krivice i konfuzije (Ekanem, 2004). Ovi uzroci mogu uticati na učenikov akademski učinak, kao što su niske ocjene, smanjenje časova, patnja od depresije, zabluda i odluka da budu nezavisni.

Porodica je najmanji, najosjetljiviji i najvažniji društveni sistem. Ona ima snažan uticaj na razvoj djeteta u cjelini. Porodica, kao snažan uticaj na dijete i njen značaj kao primarnog agensa socijalizacije, nesumnjivo bi mogla da unaprijedi ili ometa akademska postignuća djeteta u zavisnosti od društvene klime u porodici (Ekanem, 2004). Varijansa u psiho-socijalnoj emocionalnoj fortifikaciji u porodičnom okruženju mogla bi biti pokazatelj visokog ili niskog akademskog uspjeha učenika, imajući u vidu efekat visokog i niskog socio-ekonomskog statusa i emocionalne stabilnosti učenika koji je preduslov za akademsko postignuće.

Posljednjih decenija raste stopa razvoda i broj djece koju odgajaju samohrani roditelji se povećao. Prema Sveobuhvatnom istraživanju uslova života koje je sproveo Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja, udio domaćinstava samohranih majki u svim domaćinstvima sa djecom mlađom od 18 godina je skoro udvostručio sa 3,4% u 1988. na 6,8% u 2010. Iako je niži od domaćinstava samohranih majki, udio domaćinstava sa samohranim ocem, takođe je povećan sa 0,6 na 0,8% tokom istog razdoblja (Zhou, 2014). Porast nepotpunih porodica je skoro u potpunosti posljedica povećanog broja razvoda. Vitalna statistika koju je sačinilo Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja ukazuje da je broj razvoda drastično porastao sa 166.640 u 1985. na 226.215 u 2015. godini. Kao rezultat toga, povećan je udio domaćinstava samohranih majki nastalih razvodom sa 49,1% u 1985. na 80,8% u 2011. (Zhou, 2014). Samohrano roditeljstvo može ozbiljno da utiče na djecu, jer porodice igraju važnu ulogu u socijalizaciji. Brojne studije su pokazale da djeca iz nepotpunih porodica imaju lošije akademsko postignuće, u odnosu na djecu iz potpunih porodica (McLanahan et al., 2013).

Istraživanja su pokazala da struktura porodice može imati značajan uticaj na akademski učinak djeteta. Djeca iz nepotpunih porodica, na primjer, češće doživljavaju akademske poteškoće,

kao što su loše ocjene, izostajanje i problemi u ponašanju, u poređenju sa djecom iz domaćinstava sa dva roditelja. Jedan od razloga za ovu razliku u akademskom uspjehu je nivo uključenosti roditelja u obrazovanje svoje djece. Djeca iz potpunih porodica imaju veće šanse da imaju roditelje koji su uključeni u njihovo obrazovanje i pružaju akademsku podršku. Takođe je veća vjerovatnoća da će imati stabilno porodično okruženje, koje je pogodno za učenje (Gotman i Dekler, 2023).

Djeca iz nepotpunih porodica, s druge strane, imaju veće šanse da imaju roditelje koji su zauzeti poslom ili drugim obavezama i možda nemaju vremena ili resursa da pruže akademsku podršku. Oni će takođe možda morati da se suoče sa stresom i nestabilnošću koji dolazi sa raspadom porodice, što može uticati na njihov akademski učinak.

Drugi faktor koji utiče na uticaj porodične strukture na akademski uspjeh je socioekonomski status porodice. Djeca iz porodica sa niskim prihodima, bez obzira na porodičnu strukturu, imaju veću vjerovatnoću da dožive akademske poteškoće nego djeca iz porodica sa višim primanjima (Gotman i Dekler, 2023). To je zato što porodice sa niskim primanjima možda nemaju resurse da svojoj djeci pruže obrazovnu podršku koja im je potrebna, kao što je pristup knjigama, tehnologiji i vannastavnim aktivnostima. Tip porodične strukture može uticati na socijalno i emocionalno blagostanje djeteta, što zauzvrat može uticati na njihov akademski učinak. Djeca iz netradicionalnih porodičnih struktura, kao što su domaćinstva sa jednim roditeljem ili miješane porodice, mogu doživjeti veći nivo stresa, sukoba i nestabilnosti, što može uticati na njihovo mentalno zdravlje i dobrobit. Ovo zauzvrat može uticati na njihovu motivaciju, koncentraciju i sposobnost učenja, što dovodi do nižeg akademskog učinka.

Drugo, prisustvo braće i sestara takođe može uticati na akademski učinak djeteta. Studije su otkrile da broj braće i sestara koje dijete ima može uticati na njihovo akademsko postignuće, pri čemu djeca iz manjih porodica imaju bolji učinak od djece iz većih porodica (Gotman i Dekler, 2023). Ovo može biti zato što će djeca iz većih porodica morati da se takmiče za pažnju i resurse svojih roditelja, što dovodi do nedostatka podrške i pažnje za njihove akademske potrebe. Treće, stil roditeljstva takođe može uticati na akademski učinak djeteta. Roditelji koji su autoritativni, što znači da su čvrsti, ali pune ljubavi i podrške, imaju tendenciju da imaju djecu koja imaju bolje akademske rezultate od onih koji su zanemareni ili autoritarni. dovesti do boljeg akademskog učinka.

4. ISTRAŽIVAČKI DIO

4.1. Problem i predmet istraživanja

Jedan od najznačajnijih uticaja porodične strukture na akademska postignuća je količina koju učenik dobija od svoje porodice. U porodici sa dva roditelja, oba roditelja mogu da dijele odgovornost u obrazovanju djeteta, od pomaganja oko domaćih zadataka do pohađanja roditeljskih konferencija. Ovaj nivo podrške i uključenosti povezan je sa višim akademskim postignućem, jer učenicima pruža resurse koji su im potrebni za uspjeh.

S druge strane, djeca u nepotpunim porodicama često nemaju pristup istom nivou podrške i resursa. Samohrani roditelji će možda morati da rade dugo da bi materijalno obezbijedili svoju porodicu, ostavljajući malo vremena da pomognu oko domaćih zadataka. Ovaj nedostatak podrške može biti značajna prepreka akademskom uspjehu, jer učenici neće dobiti pomoć koja im je potrebna.

Problem istraživanja je sagledavanje i procjenjivanje uticaja strukture porodice na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.

Predmet istraživanja je uticaj strukture porodice na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.

4.2. Cilj i zadaci istraživanja

Cilj istraživanja glasi: Utvrditi uticaj strukturne organizacije porodice na postignuća učenja u školi.

Shodno cilju, istraživački zadaci su:

- Utvrditi uticaj potpune porodice na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.
- Utvrditi uticaj nepotpune porodice na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.
- Utvrditi uticaj potpune porodice na nivo odgovornosti i stavu učenika prema školskim obavezama.

- Utvrditi uticaj nepotpune porodice na nivo odgovornosti i stavu učenika prema školskim obavezama.
- Utvrditi da stavove učitelja prema uticaju strukture porodice na postignuća učenika u prvom ciklusu osnovne škole.

4.3. Istraživačke hipoteze

U skladu sa ciljem glavna hipoteza je postavljena na sljedeći način:

Pretpostavlja se da strukturna organizacija porodice utiče na postignuća učenja u školi.

Shodno istraživačkim zadacima, sporedne hipoteze su:

- Pretpostavlja se da potpuna porodica ima pozitivan uticaj na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.
- Pretpostavlja se da nepotpuna porodica ima negativan uticaj na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.
- Pretpostavlja se da potpuna porodica ima pozitivan uticaj na nivo odgovornosti i stavu učenika prema školskim obavezama.
- Pretpostavlja se da nepotpuna porodica negativno utiče na nivo odgovornosti i stav učenika prema školskim obavezama.
- Pretpostavlja se da učitelji smatraju da struktura porodice utiče na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.

4.4. Metod istraživanja

U istraživanju ćemo primijeniti upitnik za učenike trećeg razreda osnovne škole. Pitanja u anketnom upitniku biće prilagođena učenicima ovog uzrasta. Upitnik će sadržati sedam pitanja, koja će se odnositi na uspjeh učenika, kao nivo i odgovornosti učenika prema školskim obavezama, čime ćemo provjeriti prve četiri sporedne hipoteze. U cilju dobijanja podataka od učitelja, koji izvode nastavni proces u prvom ciklusu osnovne škole, primijenit ćemo anketni upitnik za učitelje.

Obradu podataka izvršićemo u SPSS Statistics 25 programskom paketu. Rezultate dobijene anketnim upitnikom, predstavljemo u formi tabela i grafikona i analizirati u skladu sa ciljem i zadacima istraživanja.

4.5. Uzorak istraživanja

Istraživanje smo realizovali na uzorku od 200 ispitanika, odnosno 140 učenika trećeg razreda (70 učenika iz potpunih porodica i 70 učenika iz nepotpunih porodica) i 60 učitelja. Istraživački uzorak je prikazan u tabeli 1.

Opština	Naziv škole	Broj djece	Broj učitelja
Podgorica	OŠ „Oktoih”	37	12
Podgorica	OŠ „Sutjeska”	19	10
Podgorica	OŠ „Pavle Rovinski”	17	8
Nikšić	OŠ „Braća Ribar”	8	10
Tivat	OŠ „Drago Milović”	42	10
Kotor	OŠ „Njegoš”	17	10
Ukupno	6	140	60

5. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je realizovano na uzorku od 140 učenika trećeg razreda (70 učenika iz potpunih i 70 učenika iz nepotpunih porodica) i 60 učitelja. Rezultate istraživanja smo predstavili po redoslijedu hipoteza u cilju bolje preglednosti.

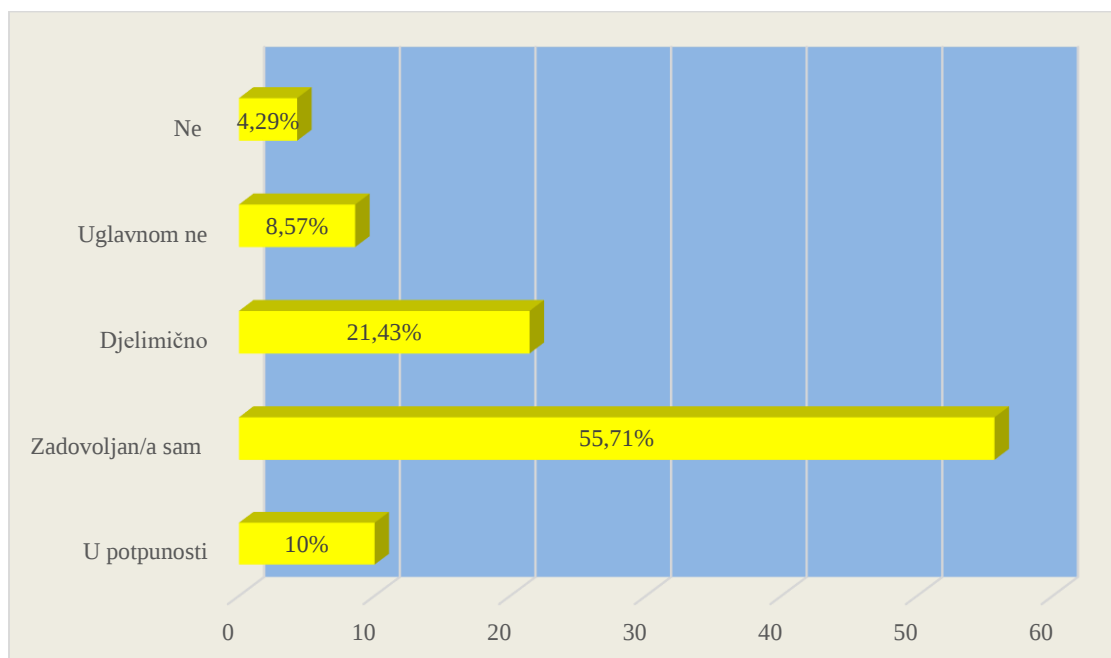
Prva sporedna hipoteza glasi: *Pretpostavlja se da potpuna porodica ima pozitivan uticaj na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.*

Druga sporedna hipoteza glasi: *Pretpostavlja se da nepotpuna porodica ima negativan uticaj na postignuća u prvom ciklusu osnovne škole.*

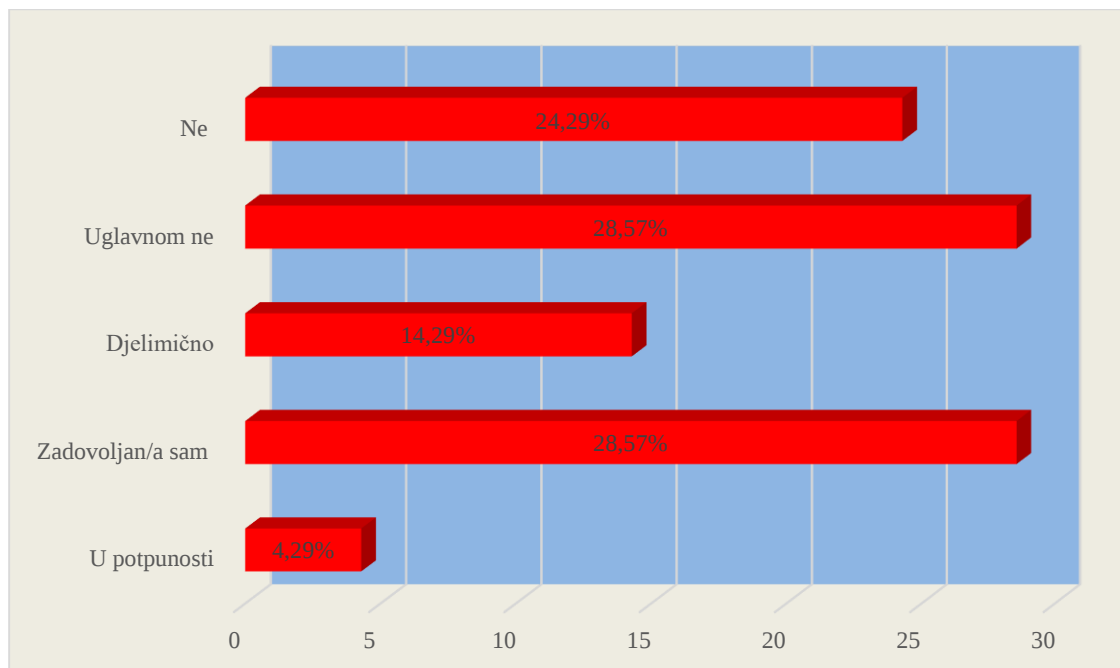
Kako su za provjeru prve dvije sporedne hipoteze korišćena ista pitanja, smatrali smo da je preglednije da budu u istom dijelu rada, u cilju efikasnije uporedne analize.

- Da li si zadovoljan uspjehom u školi?

Histogram 1: Zadovoljstvo školskim uspjehom – učenici iz potpunih porodica

Histogram 2: Zadovoljstvo školskim uspjehom – učenici iz nepotpunih porodica

Na osnovu rezultatima prikazanih u histogramu, zapažamo da su učenici koji potiču iz potpunih porodica zadovoljniji školskim uspjehom, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. U cilju dobijanja objektivnije slike, izvršili smo obradu u SPSS, kako bismo uporedili rezultate.

Tabela 2: Deskriptivni parametri skupa

Prvo pitanje	Grupa		Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
		N			
Zadovoljstvo školskim uspjehom	P	70	2,4143	,94013	,11237
	N	70	3,4000	1,25571	,15009

Legenda: P – učenici iz potpunih porodica, N-učenici iz nepotpunih porodica, Mean- aritmetička sredina, Std. Deviation – standardna devijacija, Std. Error Mean – standardna greška aritmetičke sredine

Učenici su dobili skalu, na kojoj je označeno:

1. U potpunosti zadovoljan/a
2. Zadovoljan/a
3. Djelimično

4. Uglavnom ne

5. Ne

Tabela 3: Rezultati t-testa za nezavisne uzorke – zadovoljstvo sa školskim postignućima

Mean P	Mean N	T-test	Df	Sig
2.41	3.40	-5.25	138	0.00

Na bazi dobijenih rezultata, može se istaći da postoje statistički značajne razlike u zadovoljstvu sa školskim postignućem između učenika iz potpunih i nepotpunih porodica. Ako pogledamo vrijednosti aritmetičke sredine, vidjećemo da je ona veća kod učenika iz nepotpunih porodica, odnosno manja kod učenika iz potpunih porodica. Navedeno nam pokazuje da su učenici iz potpunije porodice zadovoljniji školskim postignućem, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica.

Tabela 4: Deskriptivni parametri skupa – školski postignućima

Drugo pitanje	Grupa	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Školski uspjeh	P	70	4.5519	.47317	.05655
	N	70	3.9183	.38291	.04577

U tabeli 4, prikazani su deskriptivni parametri skupa. Vidimo da je aritmetička sredina kod učenika iz potpunih porodica 4.55. Aritmetička sredina kod učenika iz nepotpunih porodica iznosi 3.91. Kada uporedimo vrijednosti aritmetičke sredine, dolazimo do saznanja da potpuna porodica ima pozitivan uticaj na školsko postignuće, te da nepotpuna porodica ima negativan uticaj na školsko postignuće.

Tabela 5: Rezultati t-testa za nezavisne uzorke – školsko postignuće

Mean P	Mean N	T-test	Df	Sig
4.55	3.91	8.70	138	0.00

Legenda: T-test – vrijednost t-testa, Df- stepeni slobode, Sig – nivo značajnosti

Na osnovu rezultata prikazanih u tabeli 5, procjenjujemo da postoje statistički značajne razlike u školskom postignuću između učenika iz potpunih i učenika iz nepotpunih porodica. Dakle, učenici iz potpunih porodica imaju bolji školski uspjeh, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. Na osnovu navedenih rezultata, konstatujemo da struktura porodice utiče na školsko postignuće, odnosno da potpuna porodica ima pozitivan, a na nepotpuna porodica negativan uticaj na školsko postignuće.

Prva sporedna hipoteza: Pretpostavlja se da potpuna porodica ima pozitivan uticaj na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole, prihvata se u potpunosti.

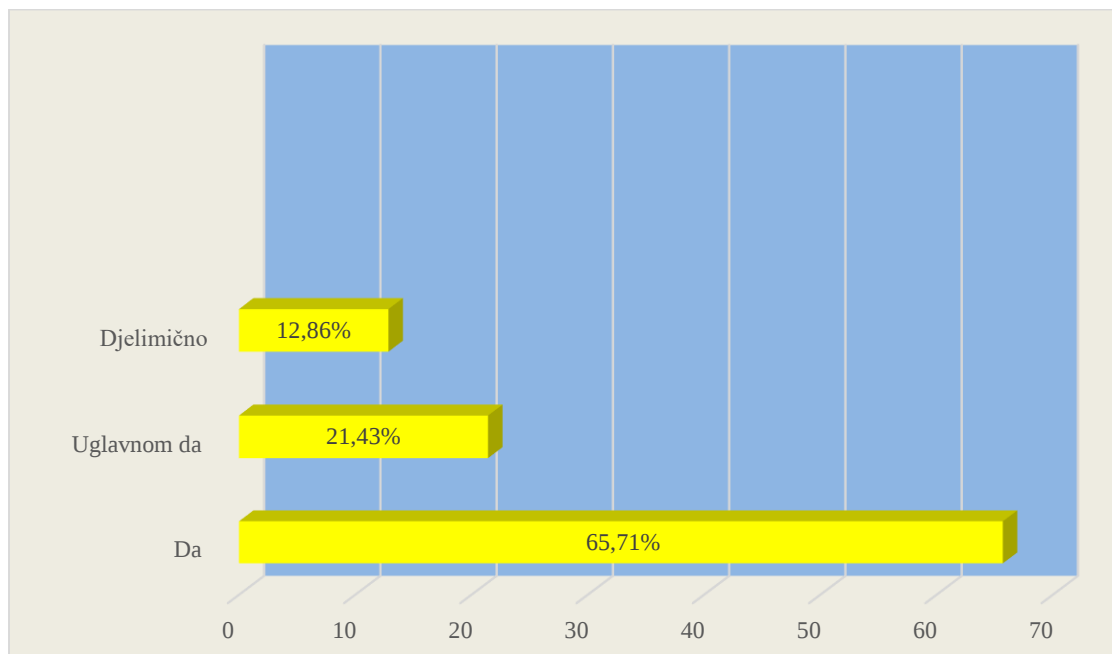
Druga sporedna hipoteza: Pretpostavlja se da nepotpuna porodica ima negativan uticaj na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole, prihvata se u potpunosti.

Kao i za prve dvije hipoteze, tako i za provjeru treće i četvrte hipoteze, imali smo ista pitanja za učenike iz potpunih i učenike iz nepotpunih porodica.

Treća sporedna hipoteza glasi: *Pretpostavlja se da potpuna porodica ima pozitivan uticaj na nivo odgovornosti i stav učenika prema školskim obavezama.*

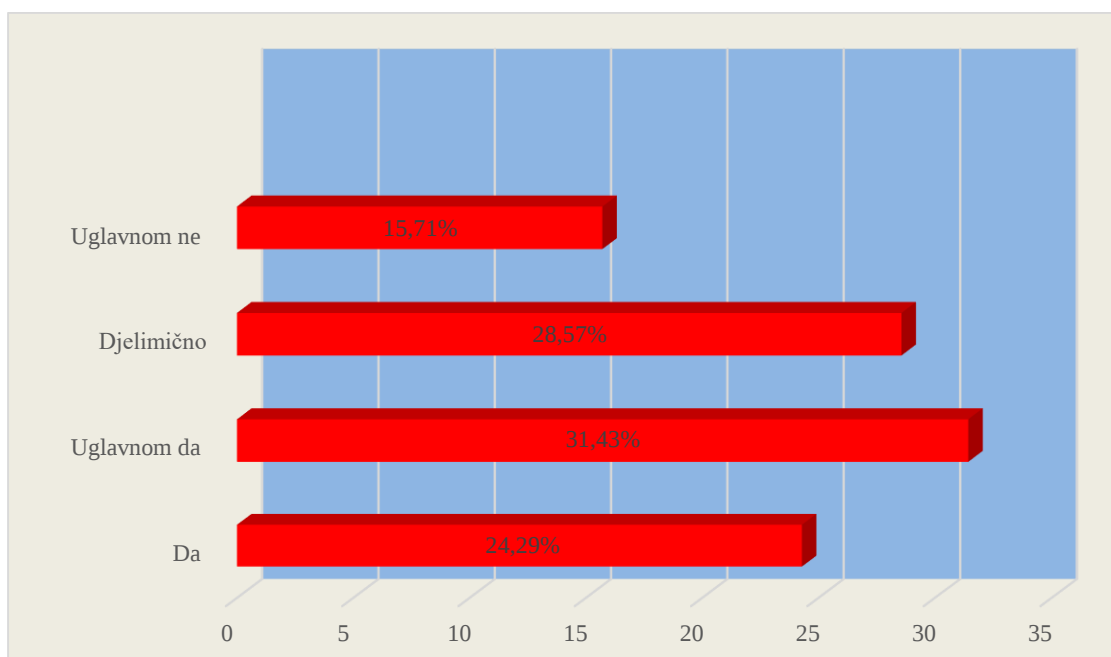
Četvrta sporedna hipoteza glasi: *Pretpostavlja se da nepotpuna porodica negativno utiče na nivo odgovornosti i stav učenika prema školskim obavezama.*

Histogram 3: Redovan dolazak u školu – učenici iz potpunih porodica

U histogramu 3, prikazano je da 65,71% učenika redovno dolazi u školu. Ukupno 21,43% učenika uglavnom redovno dolazi u školu. Svega 12,86% učenika samo djelimično redovno dolazi u školu. Na osnovu dobijenih rezultata, procjenjujemo da većina učenika iz potpunih porodica redovno dolazi u školu. Smatramo da je od izuzetnog značaja da učenici redovno dolaze u školu, te na taj način uspostavljaju kontinuitet u domenu usvajanja nastavnih sadržaja.

Histogram 4: Redovan dolazak u školu – učenici iz nepotpunih porodica

Na bazi rezultata prikazanih u histogramu 4, procjenjujemo da svega 24,29% učenika iz nepotpunih porodica redovno dolaze u školu. Ukupno 31,43% učenika uglavnom redovno dolazi u školu. Imamo dosta visok procenat onih učenika koji djelimično ili uglavnom ne dolaze redovno u školu.

Ako sada uporedimo dobijene rezultate, dolazimo do saznanja da učenici iz potpunih porodica redovnije dolaze u školu, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. Ovakav rezultat možemo

povezati sa činjenicom da jedan roditelj, najčešće majka, uslijed poslovnih i drugih obaveza, nema dovoljno vremena da se posveti kvalitetnoj komunikaciji sa djetetom.

Tabela 6: Deskriptivni parametri skupa - redovan dolazak u školu

Treće pitanje	Grupa	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Redovan dolazak u školu	P	70	1.4714	.71670	.08566
	N	70	2.3571	1.02201	.12215

Učenici su dobili skalu, na kojoj je označeno:

1. Da
2. Uglavnom da
3. Djelimično
4. Uglavnom ne
5. Ne

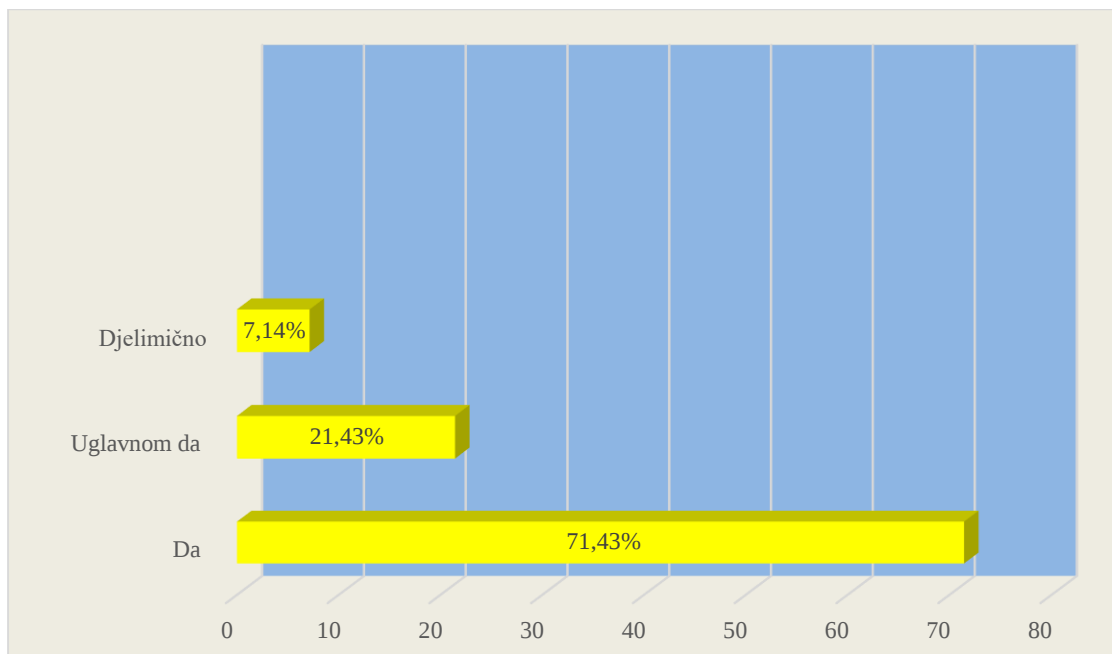
U tabeli 6 su prikazani deskriptivni parametri skupa za učenike iz potpunih i nepotpunih porodica, kada je u pitanju redovan dolazak u školu. Uočavamo da učenici iz potpunih porodica imaju manju vrijednost aritmetičke sredine, u odnosu na učenike iz potpunih porodica.

Tabela 7: Rezultati t-testa za nezavisne uzorke – redovan dolazak u školu

Mean P	Mean N	T-test	Df	Sig
1.47	2.35	-5.93	138	0.00

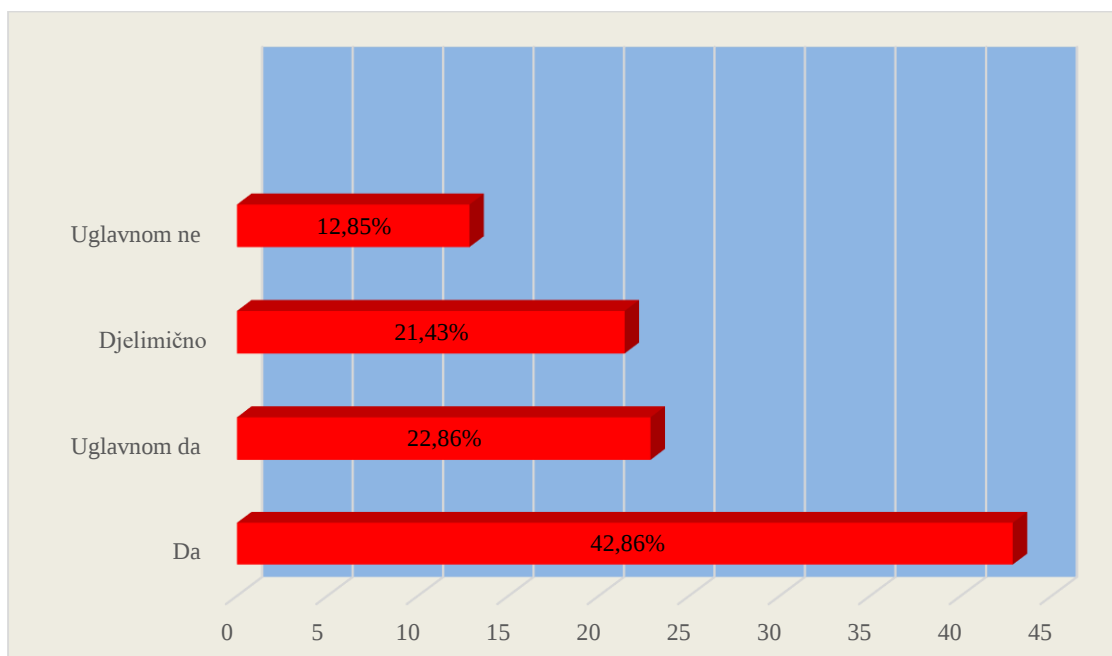
U tabeli 7 su prikazane vrijednosti t-testa za nezavisne uzorke. Vidimo da je aritmetička sredina kod učenika iz potpunih porodica 1.47, vrijednost aritmetičke sredine kod učenika iz nepotpunih porodica iznosi 2.35. Vrijednost t-testa je -5.93, a nivo značajnosti je 0.00. Dakle, učenici iz potpunih porodica redovnije dolaze u školu, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. Smatramo da djeca iz nepotpunih porodica često znaju biti i razmažena, što umanjuje osjećaj odgovornosti prema školi.

Histogram 5: Redovno izvršavanje domaćih zadataka – učenici iz potpunih porodica

U histogramu 5 je prikazano da većina učenika iz potpunih porodica redovno izvršava domaće zadatke.

Histogram 6: Redovno izvršavanje domaćih zadataka – učenici iz nepotpunih porodica

U histogramu 6 je prikazano da 42,86% učenika iz nepotpunih porodica redovno izvršava domaće zadatke. Ako uporedimo učenike iz potpunih i učenike iz nepotpunih porodica, dolazimo do saznanja da postoje razlike u pogledu izvršavanja domaćih zadataka. Željeli da smo da provjerimo da li postoji razlika koja je statistički značajna.

Tabela 8: Deskriptivni parametri skupa – redovno izvršavanje domaćih zadataka

Četvrto pitanje	Grupa	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Redovno izvršavanje domaćih zadataka	P	70	1.3571	.61469	.07347
	N	70	2.0429	1.08261	.12940

Učenici su dobili skalu, na kojoj je označeno:

1. Da
2. Uglavnom da
3. Djelimično
4. Uglavnom ne
5. Ne

U tabeli 8 prikazani su deskriptivni parametri skupa. Uočljivo je da učenici iz potpunih porodica imaju manje vrijednosti aritmetičke sredine, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. Ipak, rezultati t-testa nam najbolje pokazuju da li postoje razlike i na kom nivou značajnosti.

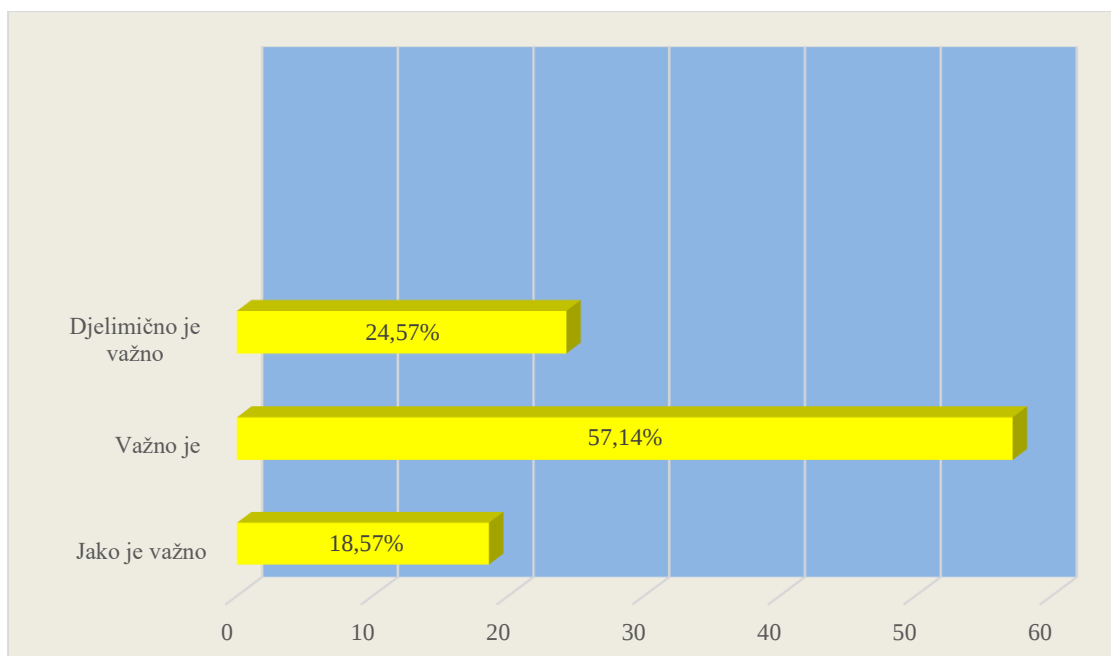
Tabela 9: Rezultati t-testa za nezavisne uzorke – redovno izvršavanje domaćih zadataka

Mean P	Mean N	T-test	Df	Sig
1.35	2.04	-4.60	138	0,00

U tabeli 9 su prikazani rezultati t-testa za nezavisne uzorke. Kod učenika iz potpunih porodica vrijednost aritmetičke sredine iznosi 1.35, kod učenika iz nepotpunih porodica vrijednost aritmetičke sredine iznosi 2.04. Dakle, postoje statistički značajne razlike ($\text{sig} = 0.00$) između učenika potpunih i nepotpunih porodica, kada je u pitanju redovno izvršavanje domaćih zadataka.

Učenici iz potpunih porodica redovnije izvršavaju domaće zadatke, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. Ovakav rezultat možemo povezati sa činjenicom da su učenici iz potpunih porodica više podsticati na izvršavanje domaćih zadataka, u odnosu na učenke iz nepotpunih porodica.

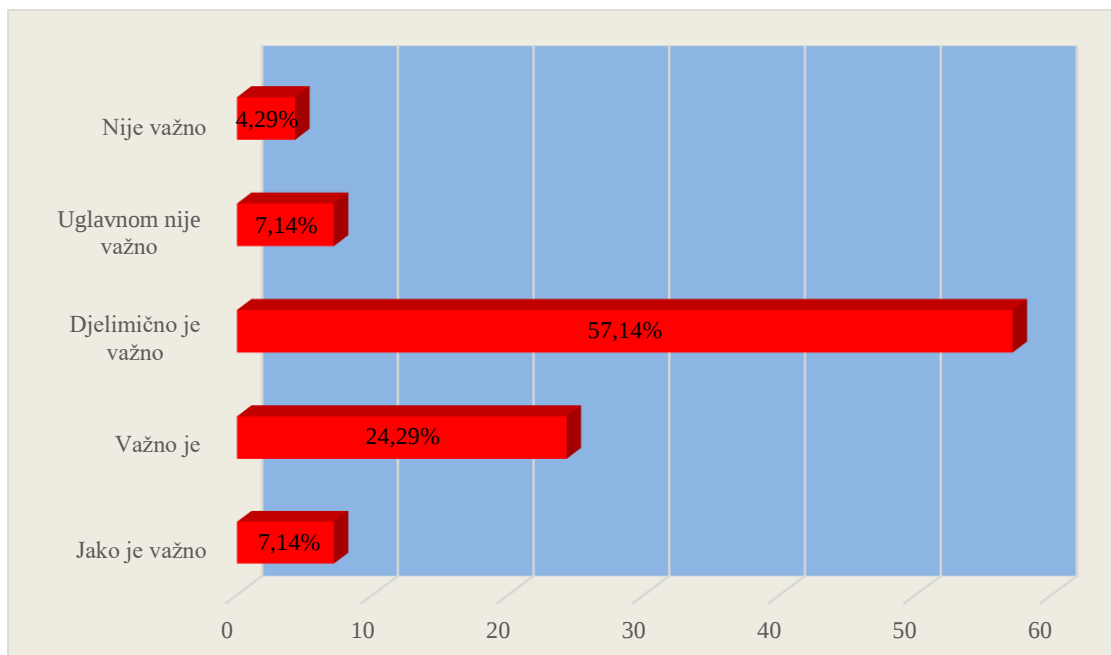
Histogram 7: Stavovi prema učenju – učenici iz potpunih porodica

U histogramu 7 prikazano je da učenici iz potpunih porodica imaju pozitivne stavove prema učenju. Ukupno 18,57% učenika iz potpunih porodica smatra da je učenje jako važno. Sa navedenim se složilo 57,14% učenika. Pojedini učenici (24,57%) smatraju da je učenje djelimično važno.

Smatramo da učenici iz potpunih porodica imaju više podsticaja, podrške od oca i majke istovremeno, te da sve to utiče na stavove učenika prema učenju.

Histogram 8: Stavovi prema učenju – učenici iz nepotpunih porodica

U histogramu 8 prikazani su stavovi učenika iz nepotpunih porodica prema učenju. Najveći procenat učenika iz nepotpunih porodica (57,14%) smatra da je učenje djelimično značajno. Navedeni rezultat upućuje na konstataciju da su učenici iz nepotpunih porodica znatno manje motivisani na učenje, u odnosu na učenike iz potpunih porodica.

Tabela 10: Deskriptivni parametri skupa – stavovi prema učenju

Peto pitanje					
	Grupa	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Stavovi prema učenju	P	70	2.0571	.65686	.07851
	N	70	2.6714	.84650	.10118

Učenici su dobili skalu, na kojoj je označeno:

1. Jako je važno
2. Važno je
3. Djelimično je važno
4. Uglavnom nije važno
5. Nije važno

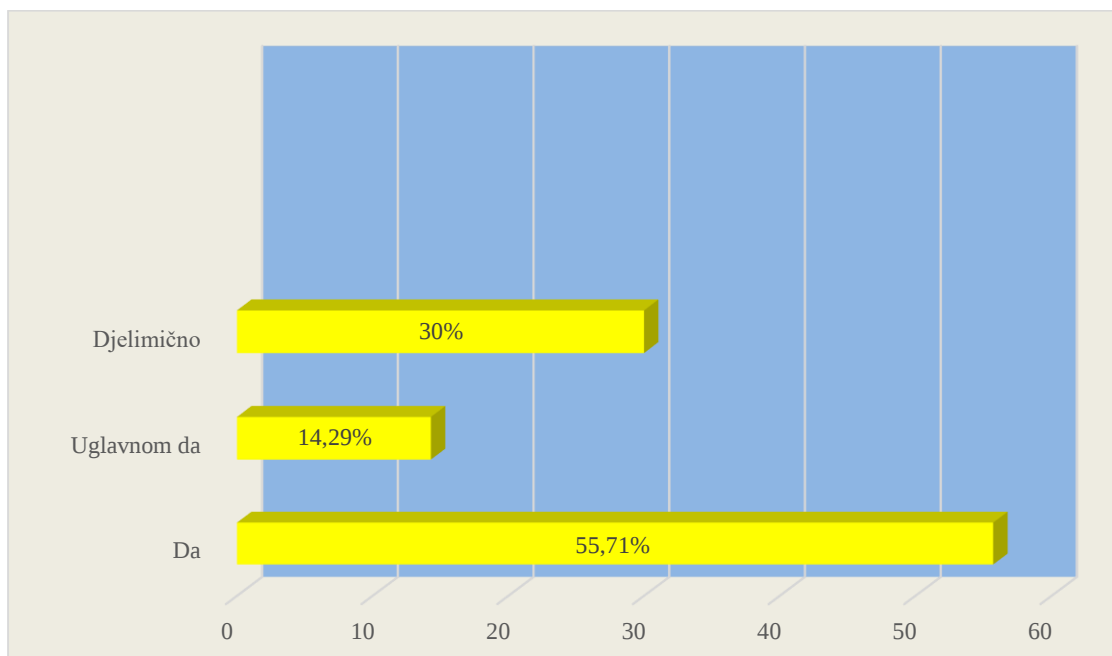
U tabeli 10 prikazani su deskriptivni parametri skupa za učenike iz potpunih i nepotpunih porodica, kada su u pitanju stavovi prema učenju. Uočljivo je da učenici iz potpunih porodica imaju manju vrijednost aritmetičke sredine, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica.

Tabela 11: Rezultati t-testa za nezavisne uzorke – stavovi prema učenju

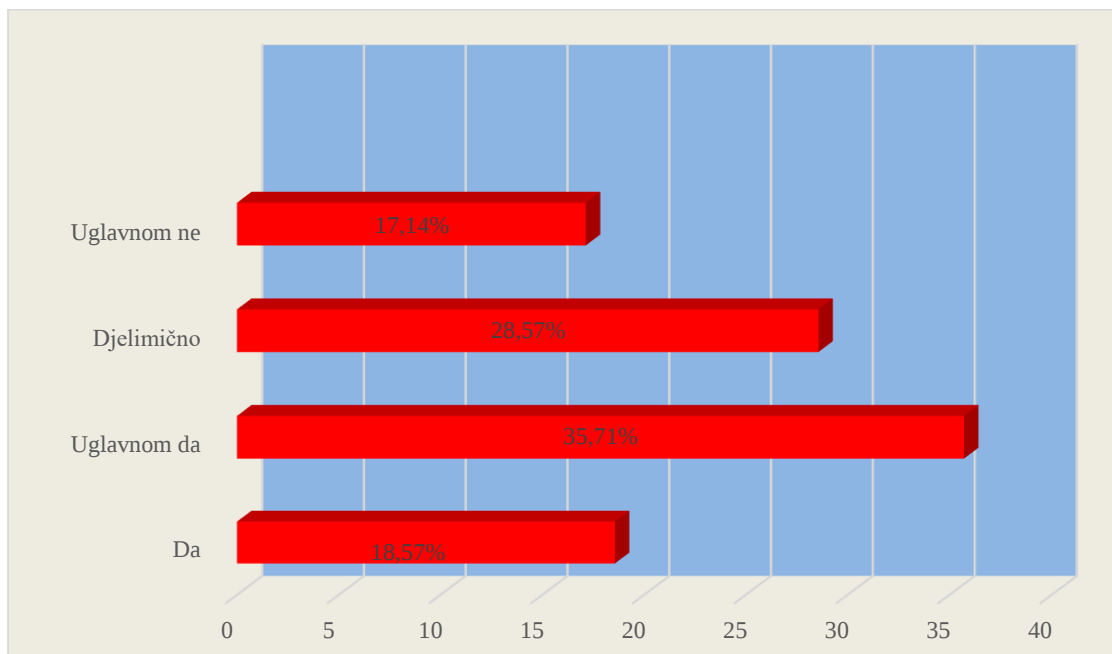
Mean P	Mean N	T-test	Df	Sig
2.05	2.67	-4.79	138	0.00

U tabeli 11 su prikazani rezultati t-testa za nezavisne uzorke, kada su u pitanju stavovi učenika iz potpunih i nepotpunih porodica prema učenju. Dobijeni rezultati pokazuju da postoje statistički značajne razlike između grupa, odnosno da učenici iz potpunih porodica imaju pozitivnije stavove prema učenju, u poređenju sa učenicima iz nepotpunih porodica. Ovakav rezultat, možemo povezati sa činjenicom da razvedeni roditelji možda veću pažnju poklanjaju stvaranju emocionalnih odnosa sa djetetom, te da se manja pažnja poklanja procesu učenja djece.

Histogram 9: Stavovi prema redovnom spremanju pribora za rad – učenici iz potpunih porodica

Histogram 10: Stavovi prema redovnom spremanju pribora za rad – učenici iz nepotpunih porodica

U histogramu 9 i 10, uočavamo da učenici iz potpunih porodica znatno veću pažnju posvećuju redovnom spremanju školskog pribora, u odnosu na učenika iz nepotpunih porodica. Kada između bračnih partnera i djece postoji uzajamna komunikacija i razumijevanje, onda to za posljedicu može imati i odgovoran stav djeteta prema školi.

Tabela 12: Deskriptivni parametri skupa – redovno spremanje školskog pribora

Šesto pitanje	Grupa	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Redovno spremanje školskog pribora	P	70	1.7429	.89581	.10707
	N	70	2.4429	.98739	.11802

Učenici su dobili skalu, na kojoj je označeno:

1. Da
2. Uglavnom da
3. Djelimično
4. Uglavnom ne
5. Ne

U tabeli 12 su prikazani deskriptivni parametri skupa za učenike iz potpunih i nepotpunih porodica, kada je u pitanju redovno spremanje školskog pribora.

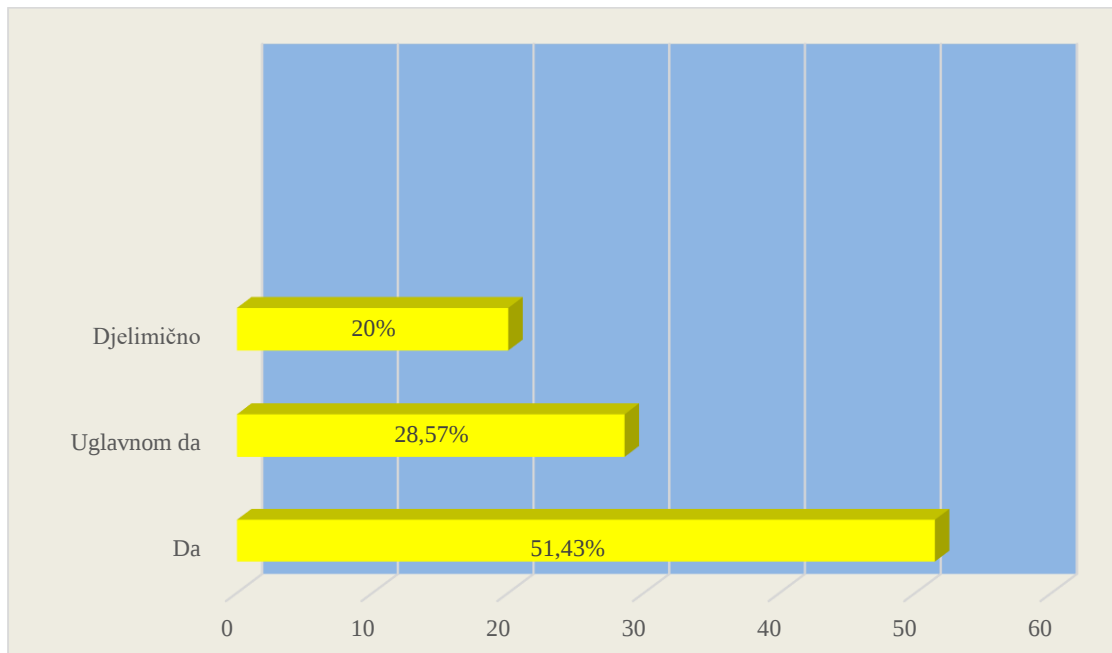
Tabela 13: Rezultati t-testa za nezavisne uzorke – redovno spremanje školskog pribora

Mean P	Mean N	T-test	Df	Sig
1.74	2.74	-4.39	138	0.00

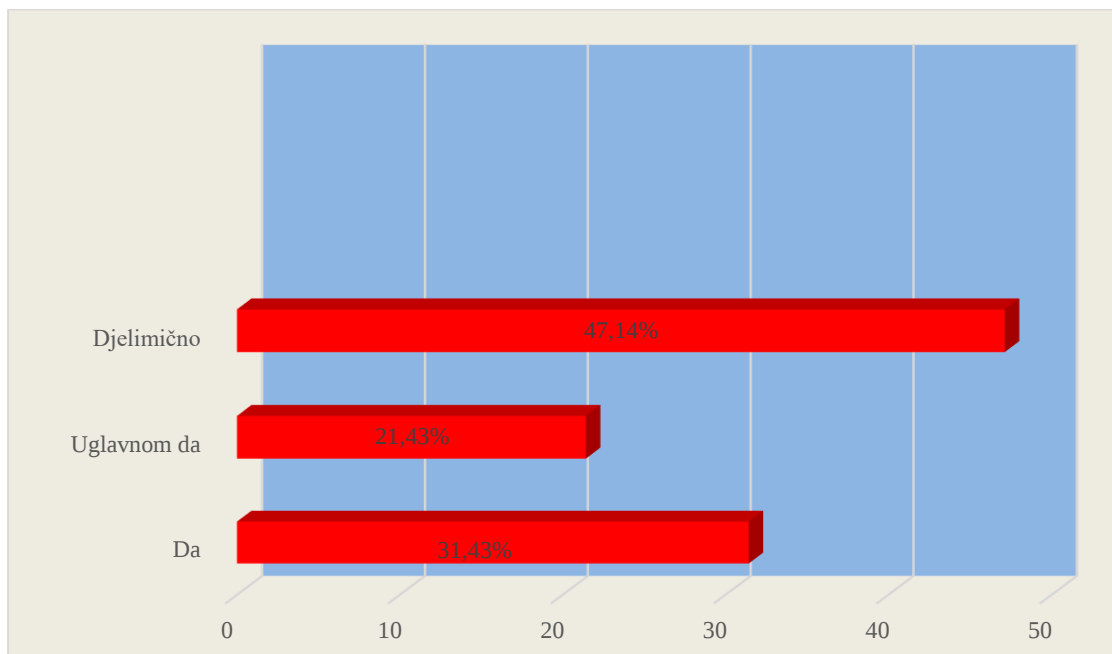
Uočljivo je da učenici iz potpunih porodica imaju manje vrijednosti aritmetičke sredine (što znači bolji rezultat), u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. Ovakav rezultat upućuje na

konstataciju da kontinuirana uključenost oba roditelja u obrazovanje učenika razvija pozitivan stav učenika prema redovnom spremanju školskog pribora.

Histogram 11: Stavovi učenika prema redovnom učenju – učenici iz potpunih porodica

Histogram 12: Stavovi učenika prema redovnom učenju – učenici iz nepotpunih porodica

U histogramu 11 i 12 je prikazano da učenici iz potpunih porodica imaju pozitivnije stavove prema učenju, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica.

Tabela 14: Deskriptivni parametri skupa - stavovi prema redovnom učenju

Sedmo pitanje	Grupa	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Stavovi prema redovnom učenju	P	70	1.6857	.79021	.09445
	N	70	2.1571	.87866	.10502

Učenici su dobili skalu, na kojoj je označeno:

1. Da
2. Uglavnom da
3. Djelimično
4. Uglavnom ne
5. Ne

U tabeli 14 su prikazani deskriptivni parametri skupa za učenike iz potpunih i nepotpunih porodica, kada su u pitanju stavovi učenika prema redovnom učenju. Uočljivo je da je vrijednost aritmetičke sredine za učenike iz potpunih porodica manja, u odnosu na učenika iz nepotpunih porodica.

Tabela 15: Rezultati t-testa za nezavisne uzorke – stavovi prema redovnom učenju

Mean P	Mean N	T-test	Df	Sig
1.68	2.15	-3.33	138	0.00

U tabeli 15 su prikazani rezultati t-testa za nezavisne uzorke. Na osnovu rezultata, možemo istaći da postoje statistički značajne razlike između učenika iz potpunih i nepotpunih porodica, kada su u pitanju stavovi prema redovnom učenju. Dakle, učenici iz potpunih porodica redovnije

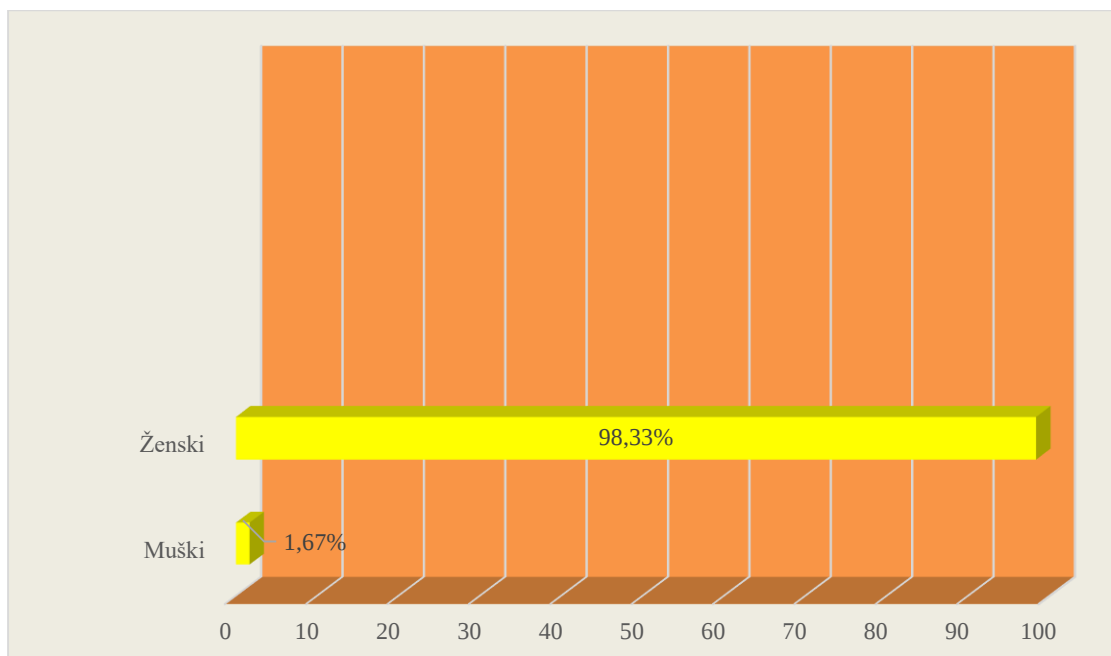
uče, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. Prisutnost oba roditelja u porodici ima za posljedicu da se učenik prati i podstiče na redovno usvajanje nastavnih sadržaja.

Treća sporedna hipoteza: Pretpostavlja se da potpuna porodica ima pozitivan uticaj na nivo odgovornosti i stavu učenika prema školskim obavezama, u potpunosti se prihvata.

Četvrta sporedna hipoteza: Pretpostavlja se da nepotpuna porodica negativno utiče na nivo odgovornosti i stav učenika prema školskim obavezama, u potpunosti se prihvata.

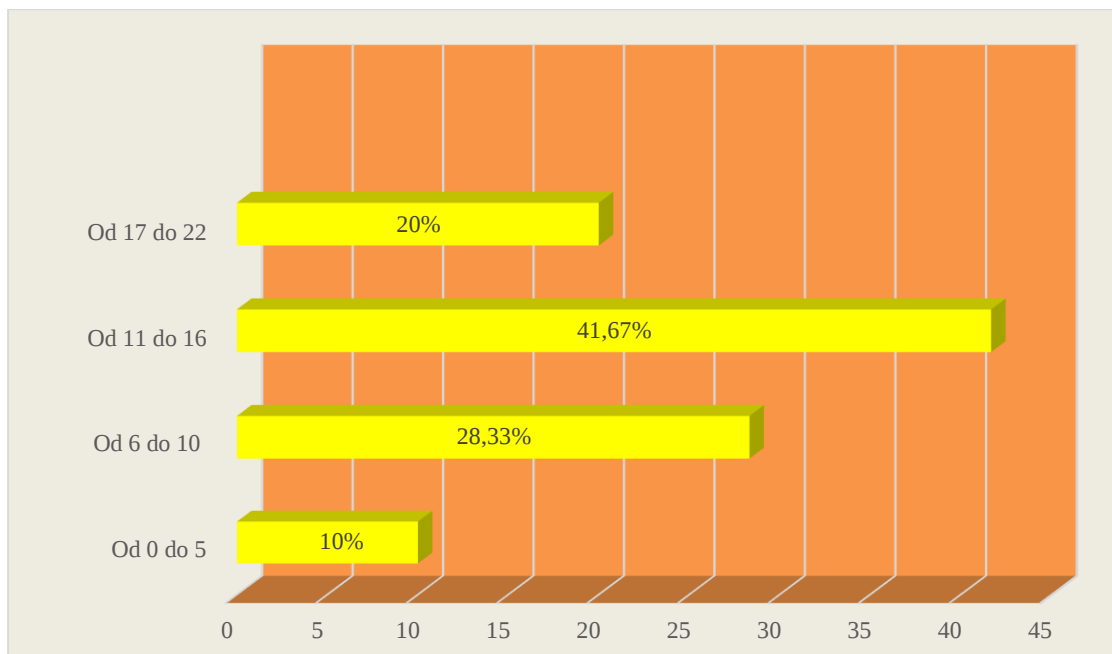
Peta sporedna hipoteza glasi: *Pretpostavlja se da učitelji smatraju da struktura porodice utiče na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.* Ovu hipotezu smo provjerili anketiranjem učitelja.

Tabela 13: Polna struktura ispitanika

U istraživanje je uključeno 98,33% učitelja ženskog pola, a 1,67% učitelja muškog pola. Evidentno je da su za učiteljsku profesiju više zainteresovane žene, u odnosu na muškarce.

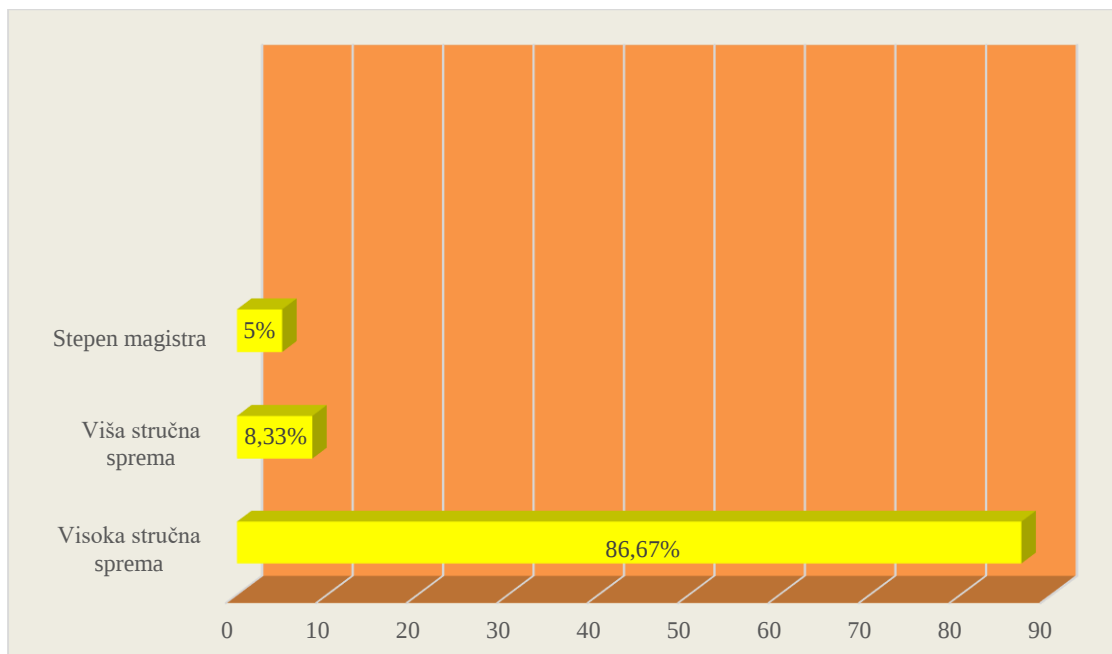
Tabela 14: Godine radnog staža učitelja

Rezultati u histogramu 14 pokazuju da 10% učitelja ima od 0 do 5 godina radnog staža, 28,33% učitelja ima od 6 do 10 godina radnog staža, 41,67% učitelja ima od 11 do 16 godina radnog staža. Ukupno 20% učitelja ima od 17 do 22 godine radnog staža.

Naši ispitanici imaju dovoljno godina radnog staža, pa nam mogu dati precizne podatke o uticaju strukture porodice na postignuća učenja u školi.

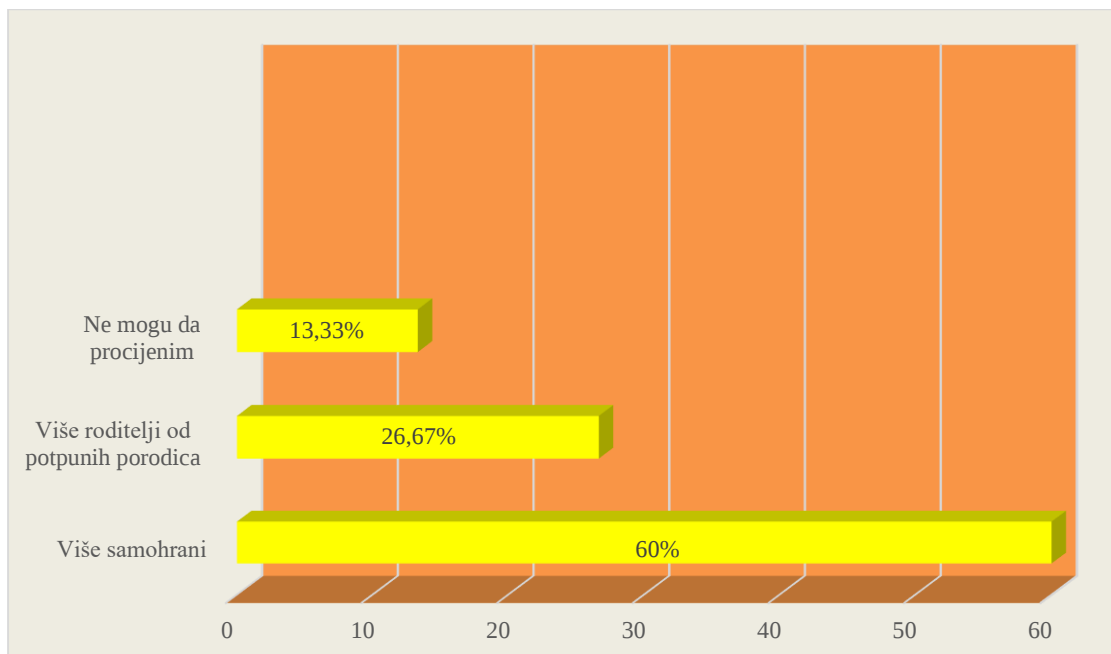
Tabela 15: Stepen obrazovanja učitelja

U histogramu 15 prikazano je da 86,675 učitelja ima visoku stručnu spremu, odnosno završen fakultet. Ukupno 8,33% učitelja ima višu stručnu spremu, a 5% učitelja ima stepen magistra.

Smatramo da stepen obrazovanja u velikoj mjeri utiče na mišljenje, odnosno stav učitelja prema uticaju strukture porodice na školski uspjeh učenika.

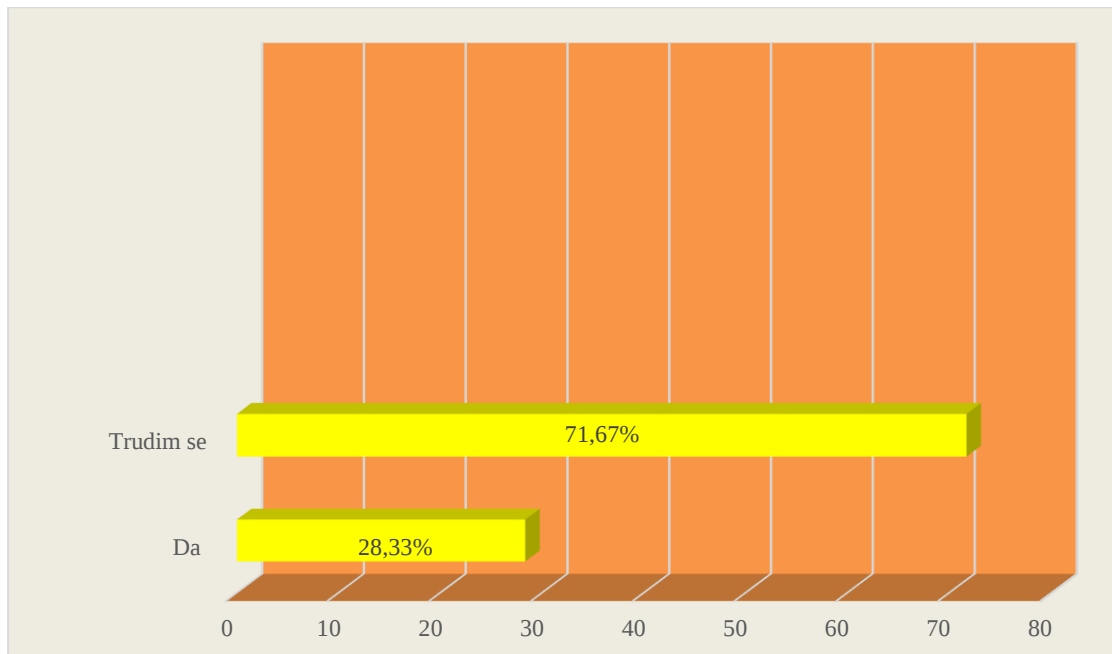
Tabela 16: Obračanje roditelja za pomoć

U histogramu 16 je prikazano da 60% učitelja navodi da im se samohrani roditelji više obraćaju za pomoć, u odnosu na roditelje iz potpunih porodica. Ukupno 26,67% učitelja navodi da im se roditelji iz potpunih porodica više obraćaju za pomoć, u odnosu na samohrane roditelje. Svega 13,33% učitelja ne može da procijeni.

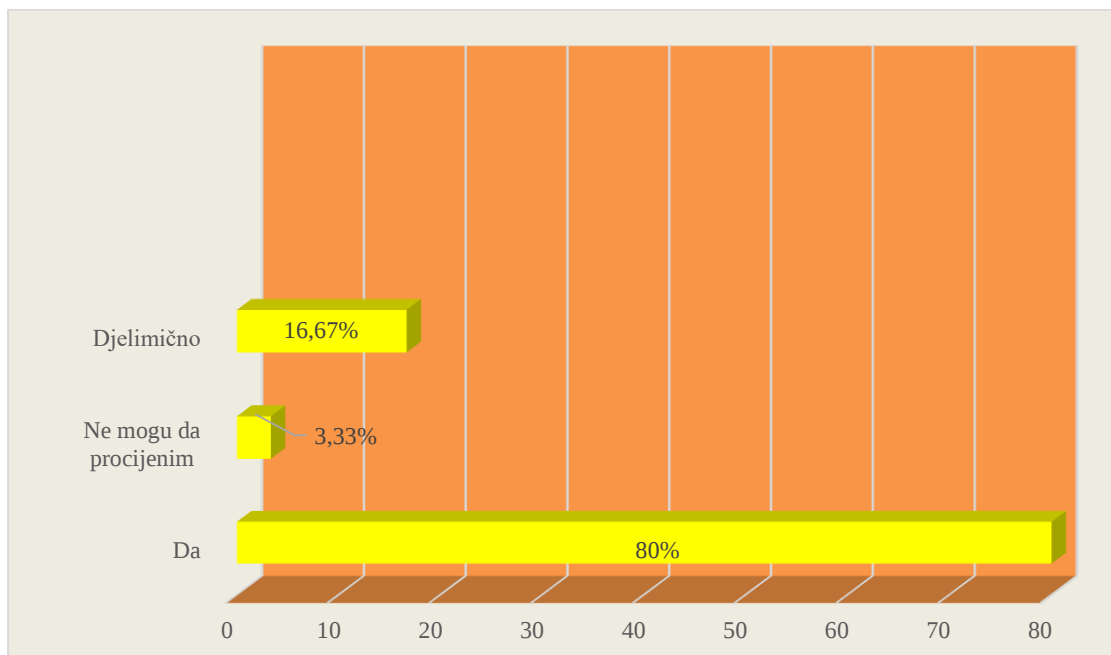
Samohrani roditelji ispoljavaju veći stepen nesigurnosti, kada je u pitanju njihovo dijete, pa je potpuno opravdano da traže savjete od učitelja. Obično majke koje imaju starateljstvo nad djetetom ispoljavaju bojazan za svoje dijete. S druge strane, očevi, takođe, mogu često kontaktirati učitelje, kako bi se informisali o napredovanju svog djeteta.

Histogram 17: Pokazivanje razumijevanja za porodičnu situaciju

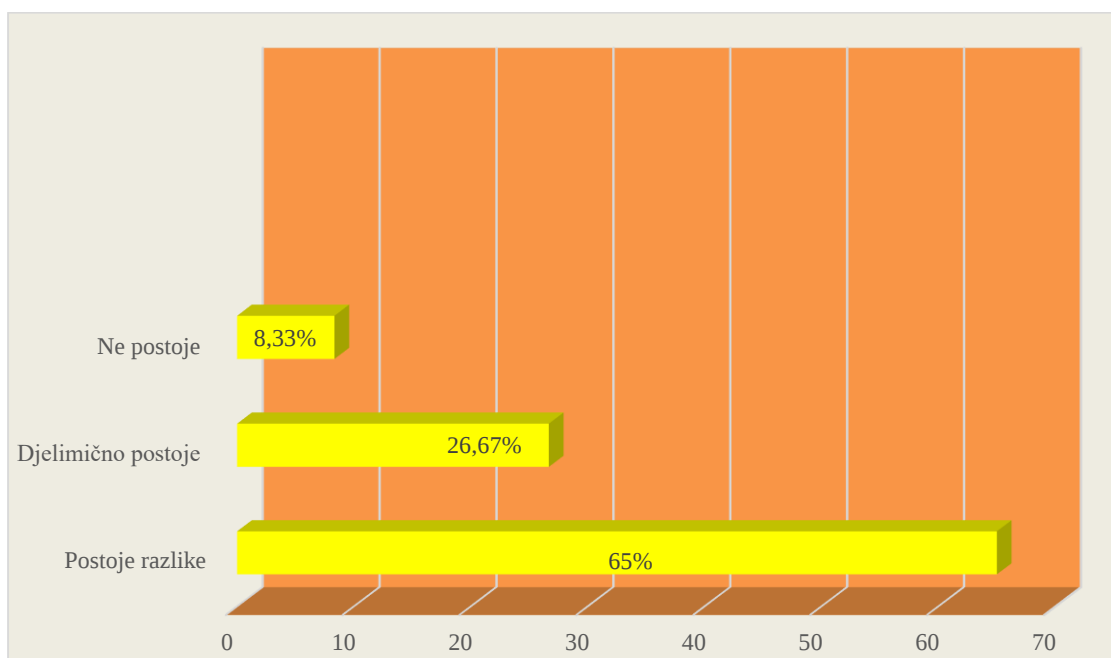
U histogramu 17 prikazano je da 28,33% učitelja pokazuje razumijevanje za porodičnu situaciju. Ukupno 71,67% učitelja se trudi da razumije porodičnu situaciju. Od vitalnog značaja je da učitelji uvažavaju porodicu svakog učenika ponaosob, te da budu upućeni u kvalitet rada sa djecom kod kuće. Bez dobrog poznavanja porodične situacije djeteta, nema ni efikasnog nastavnog rada sa učenikom.

Histogram 18: Podjednako zadovoljstvo kvalitetom saradnje sa samohranim roditeljima i sa roditeljima iz strukturno potpunih porodica

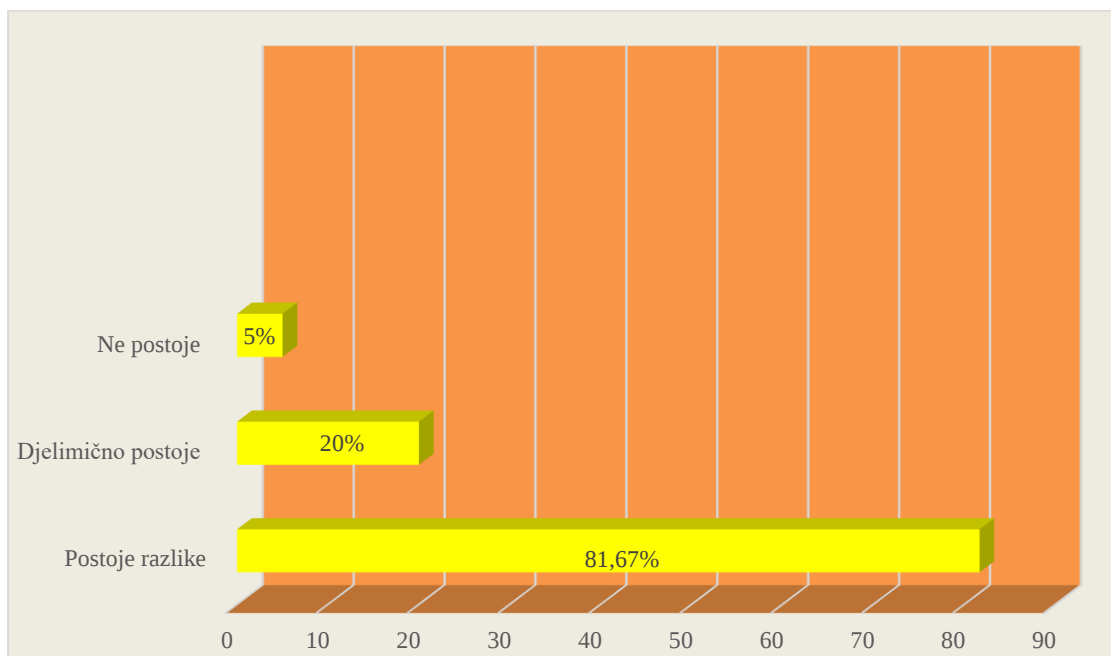
Rezultati u histogramu 18 pokazuju da su učitelji podjednako zadovoljni sa kvalitetom saradnje sa samohranim i roditeljima iz strukturno potpunih porodica. Ovakav rezultat upućuje na konstataciju da su roditelji zainteresovani za napredovanje svoje djece, te da imaju veliko povjerenje u učitelja, kao kreatora nastavnog procesa. Dakle, škola treba da računa na ono što je ostvarila i što ostvaruje porodica, kao što i porodica treba da prati i uvažava rezultate do kojih dolazi škola i brine da ne dođe do razmimoilaženja.

Histogram 19: Percepcija učitelja o stepenu interesovanja učenika za učenje u odnosu na strukturu porodice

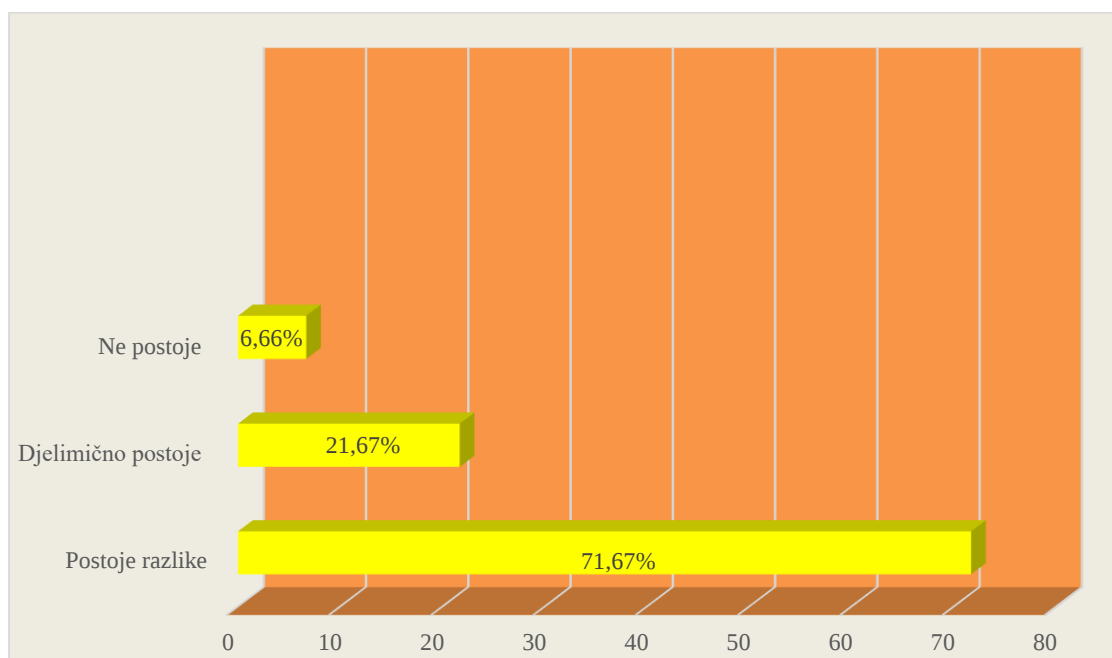
U histogramu 19 je prikazano da većina učitelja smatra da postoje razlike u stepenu interesovanja učenika za učenje, u odnosu na strukturu porodice. Učitelji su imali mogućnost da obrazlože svoj odgovor. Poslije sumiranja odgovora, dolazi se do saznanja da učenici iz nepotpunih porodica često nijesu zainteresovani za učenje, te da su rasijeni i neodgovorni prema školskim obavezama. S druge strane, učenici iz potpunih porodica znatno odgovornije pristupaju procesu učenja.

Histogram 20: Percepcija učitelja o školskom uspjehu učenika, u odnosu na strukturu porodice

U histogramu 20 je prikazano da postoje razlike u školskom uspjehu učenika, u odnosu na strukturu porodice. Kao i na prethodno, kao i na ovo pitanje, učitelji su imali mogućnost da obrazlože svoj odgovor. Poslije sumiranja odgovora, dolazimo do saznanja da učenici koji potiču iz strukturno nepotpunih porodica imaju slabija školska postignuća, u odnosu na učenike iz potpunih porodica. Ovakav rezultat, možemo povezati sa činjenicom da roditelji, odnosno otac i majka više podstiču djecu na usvajanje nastavnih sadržaja, u odnosu na samohrane roditelje.

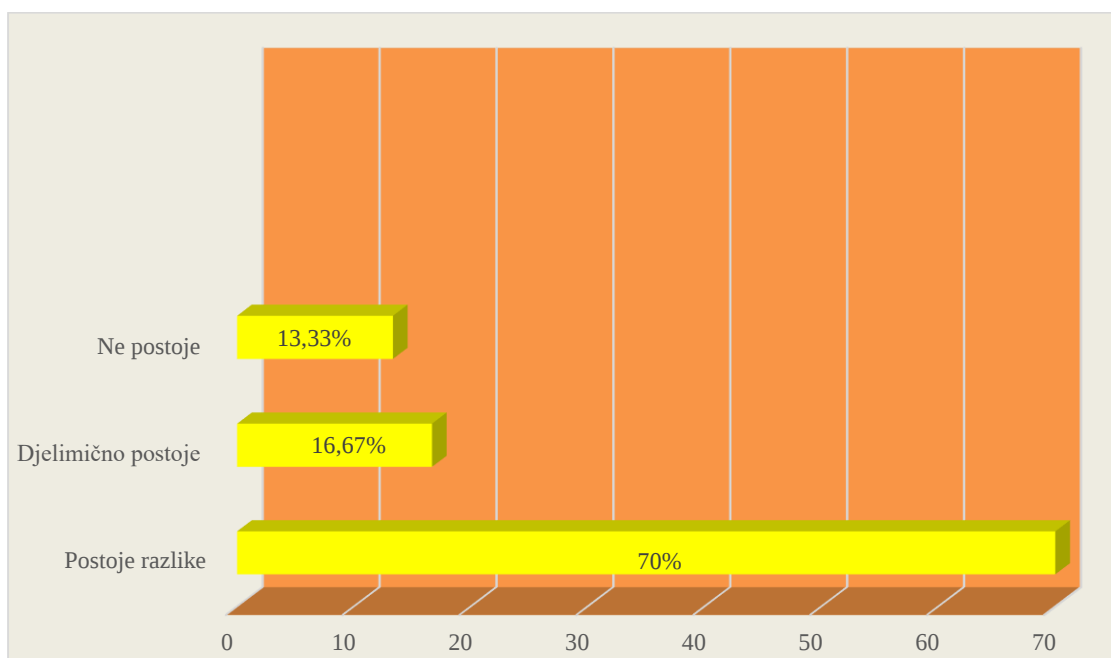
Histogram 21: Percepcija učitelja o izvršavanju domaćih zadataka, u odnosu na strukturu porodice

U histogramu 21 je prikazano da 71,67% učitelja smatra da postoje razlike u izvršavanju domaćih zadataka učenika, u odnosu na strukturu porodice. Sa navedenim se djelimično složilo 21,67% učitelja. Svega 6,66% učitelja ne smatra da postoje razlike u izvršavanju domaćih zadataka učenika, u odnosu na strukturu porodice.

Nakon sumiranja odgovora učitelja, dolazi se do saznanja da djeca iz nepotpunih porodica češće zaboravljaju da urade domaće zadatke, u odnosu na učenike iz potpunih porodica. Učitelji ovakav rezultat pripisuju činjenici da su djeca iz nepotpunih porodica manje odgovorna i više razmažena.

Histogram 22: Percepcija učitelja o odgovornosti učenika prema školskim obavezama, u odnosu na strukturu porodice

U histogramu 22 prikazano je da 70% učitelja smatra da postoje razlike u odgovornosti učenika prema školskim obavezama, u odnosu na strukturu porodice. Sa navedenim se djelimično složilo 16,67% učitelja. Ukupno 13,33% učitelja ne smatra da postoje razlike u odgovornosti učenika prema školskim obavezama, u odnosu na strukturu porodice.

Poslije sumiranja odgovora, dolazi se do zaključka da su učenici iz potpunijih porodica odgovorniji u pogledu ispunjavanja školskih obaveza, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. Ovakav rezultat pripisujemo činjenici da oba roditelja imaju jednako važnu ulogu u razvijanju osjećanja odgovornosti prema izvršavanju školskih obaveza kod učenika. Drugim riječima, samohrani roditelji više pažnje posvećuju poslovnim obavezama, te nemaju dovoljno vremena da kvalitetno komuniciraju sa svojom djecom.

Nakon interpretacije i analize rezultata, potvrđujemo petu sporedu hipotezu, kojom se pretpostavilo da učitelji smatraju da struktura porodice utiče na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.

DISKUSIJA REZULTATA ISTRAŽIVANJA

Smatramo da naše istraživanje ima određeni značaj, te može motivisati ostale autore da se bave sličnom problematikom na detaljniji način, uz primjenu većeg uzorka ispitanika i kvalitativnih istraživačkih tehnika.

Kao što je već navedeno, uzorak predstavlja 140 učenika, odnosno 70 učenika iz potpunih i 70 učenika iz nepotpunih porodica. Samo jednak broj učenika iz obje vrste porodice nam može dati objektivne rezultate. Mišljenja smo da je bilo potrebno uporediti postignuća i odgovornost prema školskim obavezama između učenika iz potpunih i učenika iz nepotpunih porodica. Na taj način smo dobili objektivniju sliku, odnosno došli do saznanja da učenici iz potpunih porodica imaju bolja školska postignuća, veću odgovornost prema izvršavanju školskih obaveza, u odnosu na učenike iz nepotpunih porodica. Sve navedeno nam je omogućilo da na adekvatniji način provjerili naše hipoteze, koje smo postavili analogno aktivnom proučavanju stručne i naučne literature.

Kada se porodica raspadne, obično je svima u porodici teško da se izbore sa situacijom; međutim, djeca su često najčešće „žrtve” raspada porodice. Kada se roditelji razdvoje, djeca ostaju bez stabilnosti zbog čega gube osnovne koncepte djetinjstva i negativne percepcije koje mogu nositi sa sobom kroz život. Nepotpune porodice mogu imati dubok negativan uticaj na akademski učinak učenika jer roditelji igraju važnu ulogu u akademskom razvoju većine djece.

ZAKLJUČAK

U radu smo se bavili uticajem strukture porodice na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole. Naš rad sadrži teorijski i istraživački dio. Teorijski dio rada obuhvata tri tematske cjeline, koje se tiču naše teme. U prvoj tematskoj cjelini, govorili smo o odnosima u porodici i vaspitanju djece. Posebno smo objasnili tri tipa porodice i njihov odnos prema djeci. Na osnovu svega navedenog u prvoj tematskoj cjelini, dolazimo do zaključka da porodica ima snažan uticaj ne samo na akademsko postignuće učenika, već i na razvoj svih domena (socijalni, emocionalni, kognitivni, govorno-jezički) i komponentni vaspitanja (radno, estetsko i moralno vaspitanje).

Drugu tematsku cjelinu posvetili smo karakteristikama potpune i nepotpune porodice. Na osnovu svega navedenog u okviru ove cjeline, zaključujemo da djeca koja odrastaju u potpunim porodicama, imaju mnogo više mogućnosti da razvijaju svoje potencijale, u odnosu na djecu koja potiču iz strukturno nepotpunih porodica.

U trećoj tematskoj cjelini, govorili smo o karakteristikama uticaja potpune i nepotpune porodice na uspjeh učenika u školi. Predstavili smo rezultate određenog broja istraživanja, koji pokazuju da učenici iz potpunih porodica imaju bolji uspjeh u školi, u odnosu na učenike iz strukturno nepotpunih porodica.

Istraživanje smo realizovali na uzorku od 200 ispitanika, odnosno 140 učenika (70% učenika iz potpunih i 70 učenika iz nepotpunih porodica) i 60 učitelja. Primijenili smo anketni upitnik za učenike trećeg razreda i učitelje. Posebno smo vodili računa da pitanja za učenike budu jednostavna i razumljiva.

Cilj istraživanja je bio da se utvrdi uticaj strukturne organizacije porodice na postignuća učenja u školi. Rezultati našeg istraživanja su pokazali sljedeće:

- Potpuna porodica ima pozitivan uticaj na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.
- Nepotpuna porodica ima negativan uticaj na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.

- Potpuna porodica ima pozitivan uticaj na nivo odgovornosti i stavu učenika prema školskim obavezama.
- Nepotpuna porodica negativno utiče na nivo odgovornosti i stav učenika prema školskim obavezama.
- Učitelji smatraju da struktura porodice utiče na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole.

U skladu sa navedenim rezultatima, potvrđujemo sporedne hipoteze, a time i glavnu hipotezu, kojom se pretpostavilo da strukturna organizacija porodice utiče na postignuća učenja u školi.

Kao potencijalno ograničenje ovog istraživanja, možemo navesti nedovoljan uzorak ispitanika, te nemogućnost primjene kvalitativne istraživačke tehnike (fokus grupe za učitelje). Zanimljivo bi bilo ispitati i uporediti stavove roditelja iz potpunih i nepotpunih porodica prema postignuću učenja u prvom ciklusu osnovne škole.

Analogno našim rezultatima, dajemo sljedeće preporuke:

- Organizacija radionica za roditelje djece iz strukturno nepotpunih porodica, s ciljem unapređenja uspjeha učenika u školi.
- Organizacija seminara za roditelje djece kako iz nepotpunih, tako i za roditelje djece iz potpunih porodica.
- Omogućiti roditeljima iz nepotpunih porodica što čvršću saradnju sa pedagoško-psihološkom službom škole.

LITERATURA

1. Amato Paul, R. (2005). The Impact of Family Formation Change on the Cognitive, Social, and Emotional Well-Being of the Next Generation, *Future of Children*, 15 (2), 75–96.
2. Bartolome, C.L. (2021). The effects of family structure on children's academic performance. *Global scientific journals*, 9 (11), 2153-1163.
3. Biblarz, T.J., Gottainer, G., 2000. Family structure and children's success. A comparison of widowed and divorced single-mother families. *Journal of Marriage and Family* 62 (2), 533–548.
4. Brković, A. (2011). *Razvojna psihologija, Principi diferencijacije i integracije*. Čačak: Svjetlost.
5. Bullock, K. et al. (2010). Educational relationships in out-of-school-time activities; Are children in poverty missing out again? *Education, Citizenship and Social Justice*, 5 (2), 103-116.
6. Chohan, B. I., & Khan, R. M. (2010). Impact of Parental Support on the Academic Performance and Self Concept of the Student. *Journal of Research and Reflections in Education*, 4, 14-26.
7. Collins, D., Jordan, C. & Coleman, H. (2010). An introduction to family social work. *Brooks/Cole, Cengage Learning*, 12 (2), 28-39.
8. Delić, S., Bakić, S. i Bakić, S. (2017). Uticaj strukture porodice učenika osnovne škole na školski uspjeh. *Časopis Filozofskog fakulteta u Tuzli*, 3 (2), 239-253.
9. Duckworth, AL, Seligman, M. (2006). Self-discipline gives girls the edge: Gender in self-discipline, grades, and achievement test scores. *Journal of Educational Psychology*. 98 (1), 198–208.
10. Duncan GJ, Ziol-Guest KM, Kalil A (2010) Early-childhood poverty and adult attainment, behavior, and health. *Child Development* 81(1), 306–325.
11. Ekanem, T. F. (2004). *The school as a substitute home in Q. I. Obinaju (Ed), theory and practice in early childhood education*. Calabar; Nigeria, BON.

12. Fantuzzo, J., Tighe, E. & Childs, S. (2000). Family Involvement Questionnaire: A multivariate assessment of family participation in early childhood education. *Journal of Educational Psychology*, 92 (2), 367-376.
13. Gertler P, Heckman J, Pinto R, et al.(2014) Labor market returns to an early childhood stimulation intervention in Jamaica. *Science* 344(6187), 998–1001.
14. Ginther, D.K. & Pollak, R.A. (2000). *Does family structure affect children's educational outcomes?* Atlanta: Working Paper, Federal Reserve Bank of Atlanta.
15. Gjurković, T. (2018). *Terapija igrom*. Split: Harfa.
16. Goldin, CD, Katz LF (2008) *The Race between Education and Technology*, Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press
17. Gotman, DŽ. i Dekler, DŽ. (2023). *Kako vaspitati emocionalno i inteligentno dete*. Kragujevac: Grafostil.
18. Hall, N., & Quinn, R. (2014). Parental Involvement at the High School Level: Parents' Perspectives. *Journal of Ethnic and Cultural Studies*, 1, 13-21.
19. Ilić, M. (2010). *Porodična pedagogija*. Banja Luka: Filozofski fakultet.
20. Kamenov, E. (2002). *Predškolska pedagogija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
21. Kapor-Stanulović, N (1985). *Psihologija roditeljstva*. Beograd: Nolit.
22. Kembel, R. (2003). *Kako stvarno voleti svoje dete*. Beograd: Alfa i Omeg.
23. Lara, L. & Saracostti, M. 2019. Effect of Parental Involvement on Children's Academic Achievement in Chile. *Front. Psychol.* 10 (1), 1464-1474.
24. Lacković, K. (2010). Doživljaj i praksa roditeljstva u različitim životnim razdobljima. *Društvena istraživanja*, 4 (114), 1063-1083.
25. Lyu, M. Li, W. & Xie, Y. (2019). The influences of family background and structural factors on children's academic performances: A cross-country comparative study, *Chinese Journal of Sociology*, 5(2) 173–192.
26. Marshall, L., and Swan, P. (2010). Parents as participating partners. *Australian Primary Mathematics Classroom*, 15(3), 25-32.
27. Maljceva, I. (2019). *Tri najbolje metode ranog razvoja*. Beograd: Publik praktikum.

28. McLanahan, S., Tach, L., & Schneider, D. (2013). The Causal Effects of Father Absence. *Annual Review of Sociology*, 39, 399-427.
29. Mihić, I., Zotović, M., i Petrović, J. (2006). Sociodemografske karakteristike porodice, podela posla u kući i vaspitni stilovi roditelja u porodicama na teritoriji Vojvodine. *Pedagoška stvarnost*, 52 (1/2), 118-134.
30. Mihić, I., Petrović, J. (2009). Percepcija kvaliteta odnosa unutar porodice - iskustvo adolescenata iz Srbije. *Primenjena psihologija*. 4 (1), 369-384.
31. Milošević, Lj. (1998). *Ponašanje roditelja*. Nikšić: Centar za kulturu.
32. Miljak, A. (2008). *Življenje djece u vrtiću*. Zagreb: Naklada.
33. Muminović, H. (1997). *Porodica i porodični odgoj*. Zagreb: Didaktički putokazi.
34. Nagulić, M. (1998). *Psihički razvoj deteta*. Kruševac: Viša škola za obrazovanje vaspitača predškolskih ustanova.
35. Nelsen, DŽ., Irvin, Č. i Dafi, R. (2021). *Pozitivna disciplina*. Zemun: Alpha print.
36. Novović, T. i Mićanović, V. (2019). *Predškoolstvo u Crnoj Gori – od pedagoške koncepcije ka praksi*. Podgorca: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
37. Pong, S.L., Dronkers, J., Hampden-Thompson, G., 2003. Family policies and children's school achievement in single- versus two-parent families. *Journal of Marriage and the Family* 65 (3), 681–699.
38. Porumbu, D., Necsoi, D. V., Beldianu, I. F. (2013). The Relationship between Parental Style and Educational Outcomes of Children in Primary School in Romania. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 82 (1), 203–208.
39. Ramberg, J. et.al (2021). Family Background Characteristics and Student Achievement: Does School Ethos Play a Compensatory Role? *Studies in Education*, 41 (3), 239–260.
40. Rodrigues, C., Figueiredo, S. & Valadão - Dias, F. (2012). *Families: Influences in Children's Development and Behaviour, From Parents and Teachers' Point of View*. Lisabon: Instituto Universitário de Psicologia Aplicada (IU); Research Unit in Psychology and Health.
41. Stanojlović, B. (1996). *Porodica i vaspitanje dece*. Beograd: Naučna knjiga.

42. Sooryamoorthy R. (2012). The Indian family: Needs for a revisit. *J Comp Fam Stud.* 43, 33-46.
43. Tomić, R. (2008). *Obiteljski odgoj*. Tuzla: OFF-SET.
44. Umar, E. (2020). The influence of the family environment on student learning. *Journal of Innovations in Engineering research and technology*, 7 (12), 155-161.
45. Zhou, Y. (2014). *Boshi setai no work-life to keizai-teki jiritsu (Single Mothers in Japan: Attempts to Balance Work-Care and Exit Poverty)*, Tokyo: Japan Institute for Labour Policy and Training.

PRILOZI

Prilog 1 – Anketni upitnik za učenike

Poštovani učenici/učenice,

Molim te da iskreno odgovoriš na dolje navedena pitanja. Potrebno je da zaokružiš samo jedan broj, koji se ocrtava tvoj odgovor.

Hvala na saradnji!

Da li si zadovoljan/a školskim uspjehom?

1. U potpunosti zadovoljan/a
2. Zadovoljan/a
3. Djelimično
4. Uglavnom ne
5. Ne

Napiši svoj školski uspjeh.

Da li redovno dolaziš u školu?

6. Da
7. Uglavnom da
8. Djelimično
9. Uglavnom ne
10. Ne

Da li redovno radiš domaće zadatke?

6. Da
7. Uglavnom da
8. Djelimično
9. Uglavnom ne
10. Ne

Da li smatraš da je učenje važno?

6. Jako je važno
7. Važno je
8. Djelimično je važno
9. Uglavnom nije važno
10. Nije važno

Da li redovno spremaš školski pribor?

1. Da
2. Uglavnom da
3. Djelimično
4. Uglavnom ne
5. Ne

Da li redovno učiš?

1. Da
2. Uglavnom da
3. Djelimično
4. Uglavnom ne
5. Ne

Prilog 2 – Anketni upitnik za učitelje

Uvaženi učitelji/učiteljice,

U toku je istraživanje na temu: „Uticaj strukture porodice na postignuća učenja u prvom ciklusu osnovne škole“. Molimo da iskreno odgovorite na postavljena pitanja, te na taj način doprinesete izradi master rada na istu temu.

Unaprijed hvala na saradnji!

Pol

Muški

Ženski

Godine radnog staža:

Stručna sprema:

1. Za pomoć Vam se više obraćaju:
 - a) Samohrani roditelji
 - b) Roditelji iz strukturno potpunih porodica
 - c) Ne mogu da procijenim

2. Da li pokazujete razumijevanje za porodičnu situaciju djeteta?

- a) Da
- b) Trudim se
- c) Ne

3. Da li ste podjednako zadovoljni kvalitetom saradnje sa samohranim roditeljima i sa roditeljima iz strukturno potpunih porodica?

- a) Da
- b) Djelimično
- c) Ne

4. Da li, po Vašem mišljenju, postoje razlike u stepenu interesovanja učenika za učenje u odnosu na strukturu porodice?

- a) Postoje razlike
- b) Djelimično postoje
- c) Ne postoje

Obrazložite.

5. Da li, po Vašem mišljenju, postoje razlike u školskom uspjehu učenika, u odnosu na strukturu porodice?

- a) Postoje razlike
- b) Djelimično postoje
- c) Ne postoje

Obrazložite.

6. Da li, po Vašem mišljenju, postoje razlike izvršavanju domaćih zadataka učenika, u odnosu na strukturu porodice?

- a) Postoje razlike
- b) Djelimično postoje
- c) Ne postoje

Obrazložite.

7. Da li, po Vašem mišljenju, postoje razlike u odgovornosti prema školskim obavezama učenika, u odnosu na strukturu porodice?

- a) Postoje razlike
- b) Djelimično postoje
- c) Ne postoje

Obrazložite.
